

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Barbara Mikuš

POLOŽAJ ŽENSK V KRŠČANSTVU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

Položaj žensk v krščanstvu

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Barbara Mikuš

mentor: doc. dr. Milan Balažič

POLOŽAJ ŽENSK V KRŠČANSTVU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

*Hvala mojemu mentorju za vse spodbudne besede,
mojim staršem za potrpežljivo čakanje,
Matjažu za razumevanje in ljubezen...
...ter vsem, ki niste podvomili vame.*

Barbara

POLOŽAJ ŽENSK V KRŠČANSTVU

Pogled krščanstva na žensko pokažeta že glavna lika, Eva in Marija. Predstavljata grešnost in neposlušnost žensk, ki sta vzroka za zatiranje. Druga skrajnost je povečevanje žensk zaradi glavne ženske vloge v krščanstvu – biti mati.

Revolucionarni pogled na vlogo zatirane ženske predstavi že Jezus in z njim ženska dobi možnost spregovoriti in obstajati tudi na javnih mestih. Kar pa marsikateremu moškemu predstavlja konkurenco in žensko potisnejo v ozadje. Ženske so morale stopiti skupaj, se boriti za enake možnosti in pravice, kar se je marsikdaj končalo s smrtjo na grmadi ali giljotino.

Ugotovila sem, da se krščanske vrednote glede neenakopravnega položaja žensk v veliki meri kažejo še danes. Toda formalna enakopravnost in s tem tudi možnost zaposlovanja žensk je privedlo do »novoočetovstva«. Prav tako je prisilila katoliško cerkev, kot največjega krivca za vse krivice storjene ženskam, v počasno prilagajanje, ki je seveda značilno za tradicionalno – konzervativno institucijo.

Ključne besede: ženske pravice, Jezus in ženske, Marija, Eva, krščanstvo.

ROLE OF WOMEN IN CHRISTIANITY

Christian view of women shows two main characters, Eve and Maria. They represent sin, disobedience of women, which are the cause for oppression. The other extreme is praising women because of their main role in Christianity – being a mother.

Jesus already represented a revolutionary view of a role of oppressed women. This gave women an opportunity to speak and to appear in public places. This was a threat to men and therefore women were placed in the background. Women had to side with each other, fight for equal possibilities and rights, which in many cases ended with the stake or guillotine.

I found out that the Christian values regarding unequal position of women are still shown to a high degree nowadays. However, formal equality and therefore a chance to employ women have lead up to a “new fatherhood”. They also forced the Catholic Church, as the biggest culprit for injustices done to women, into slow adjustment, which is of course typical for traditional – conservative institution.

Key words: women rights, Jesus and women, Maria, Eve, Christianity.

KAZALO

1. UVOD.....	7
2. METODOLOŠKI NAČRT.....	9
3. HIPOTEZE.....	10
4. KRŠČANSKA RAZNOLIKOST.....	11
4.1 DELITEV KRŠČANSTVA.....	11
5. POLOŽAJ ŽENSK V STARI IN NOVI ZAVEZI.....	14
5.1 STAROZAVEZNO IZROČILO.....	15
5.2 NOVOZAVEZNO IZROČILO.....	17
6. PREGLED SKOZI SREDNJEVEŠKO IZROČILO DO 21.STOLETJA.....	19
6.1 SREDNJEVEŠKO IZROČILO.....	19
6.2 ČAROVNIŠTVO.....	19
6.3 »NORE ŽENSK«.....	22
6.4 ŽENSK SE POSTAVIJO V BRAN.....	23
6.5 DANAŠNJE STANJE.....	23
7. JEZUS IN ŽENSK.....	24
8. NAJPOMEMBNEJŠI ŽENSKI V KRŠČANSTVU.....	26
8.1 EVA.....	26
8.2 ČAŠČENJE MARIJE.....	26
8.2.1 MARIJA V KATOLIŠKI CERKVI.....	28
8.2.2 MARIJA V PROTESTANTSKI CERKVI.....	28
9. POMEN ŽENSK V KRŠČANSTVU.....	29
9.1 TRI GLAVNE ŽENSK VLOGE V KRŠČANSTVU: HČI, ŽENA, MATI.....	29
9.2 ODNOS ŽENE IN MOŽA.....	30
10. SVETNICE IN POMEMBNE ŽENSK V KRŠČANSTVU.....	32

11. NAJPOMEMBNEJŠI MEJNIKI, KI SO PRIPELJALI DO »DANAŠJNEGA« ODNOSA DO ŽENSK V KRŠČANSTVU.....	40
12. ANALITIČNI DEL.....	44
12.1 »OSNOVNI POMEN« ŽENSKE V KRŠČANSTVU.....	44
12.2 GLAVNA VLOGA ŽENSKE V SVETU.....	45
12.3 VPLIV KRŠČANSTVA NA POMEN ŽENSKE.....	46
12.4 PRIPADNOST VERI IN ZAUPANJE CERKVENIM IN VERSKIM ORGANIZACIJAM.....	47
12.5 ŽENSKO DUHOVNIŠTVO.....	48
12.6 MODERNIZACIJA CERKVE V ODNOSU DO ŽENSK.....	50
12.7 ŽENSKA NEENAKOPRAVNOST V SEDANJOSTI.....	51
13. SKLEPI.....	55
14. VIRI IN LITERATURA.....	57
15. PRILOGE.....	60
15.1 PRILOGA A: Raziskave Slovensko javno mnenje.....	60
15.2 PRILOGA B: Anketni Vprašalnik.....	63
15.3 PRILOGA C: Intervjuja.....	62

1. UVOD

»Ženska je ustvarjena kot pomočnica človeku (župnik Jože Pacek, 2001).«

V diplomski nalogi se bom osredotočila na vprašanja, ki se dotikajo krščanskega odnosa do žensk, saj je le-ta vedno jemal pravico do oblikovanja »ženske vloge«, vedno si jo je poizkušal prilasčati in podrežati. Ženske so veljale za bitja brez pravic do odločanja in do razpolaganja s svojim lastnim življenjem. Veljale so za nesposobna bitja, ki brez moškega in brez Cerkve¹ niso sposobna samostojnega življenja. Z roko v roki sta katoliška cerkev in androcentrizem ženski kratila osnovne človekove pravice.

Odgovori na sklop vprašanj o ženski v krščanstvu še vedno črpajo svojo argumentativno moč v Svetem pismu in naukih cerkvenih učiteljev. Čeprav je značilno, da se iz Svetega pisma citirajo najbolj negativni odlomki o ženski. Zaradi tega nehote pada senca na odnos Cerkve do žensk. Vendar je pri citiranju svetega pisma problematično tudi to, da ima lahko ena vrstica več razlag, od dobesedne do mistične.

Ni pa zanemarljivo omeniti, da so takrat živeli v drugačnih časih, z drugačnimi duhovnimi obzorji in prostorskimi predstavami. Z razvojem znanosti in velikimi tehnološkimi spremembami se od evangelijskih časov pa vse do danes skozi zgodovino krščanstva kontinuirano pojavljajo t.i. moralne dileme človeštva. Prav zgodovinski dogodki so vplivali na to, da se je odnos do žensk spreminjal. In ravno ženske so bile tiste, ki so spodbudile cerkveno učiteljstvo, da se je še enkrat posvetilo interpretaciji Svetega pisma. Kljub temu, da je krščanstvo zraslo in se tudi nadgrajevalo na podlagi Jezusa Kristusa, ki je v očeh svojih sodobnikov povečeval dostojanstvo žene in njene poklicanosti, je njegova Cerkev to pogosto pozabljala. Čeprav ni v krščanski veri nobenih osnovnih prvin, ki bi opravičevale nasilje nad drugim, v tem primeru nad ženskami, pa so ga ljudje nemalokrat zlorabili, da bi z njim dosegli svoje osebne, politične in druge cilje ter zakrili svoje zločine. Ne smemo pa pozabiti tudi druge skrajnosti, in sicer so ženske prav v prostorih Cerkve našle ugled in svoje mesto v obdobjih, ko so jih vsepovsod najbolj zatirali.

---

¹Besedo Cerkev ali katoliška Cerkev, kot meni najbolj znano predstavnico krščanstva, bom v nalogi uporabljala kot pojem Krščanstva.

Že v uvodu se moram dotakniti tudi feminizma, kajti lahko rečemo, da feminizma, kakršnega poznamo danes, ne bi bilo, če ne bi izhajali iz judovsko – krščanske tradicije. Ta je s svojo razlago o dostojanstvu človeka bistveno zaznamovala naše vrednostne opredelitve, a kljub temu marsikateri cerkveni dostojanstvenik težko priznava vsaj del krivde za storjene krivice.

Včasih se zdi, da je feminizem kriv za vse krivice, ki so se in se še danes godijo ženskam. Preprosto zato, ker jih je spodbudil k temu, da so sploh začele razmišljati, kdo so in kaj si želijo. Treba je vedeti, da si feministke ne prizadevajo biti enake moškim, feminizem pa ne pomeni nujno ukinjanja razlik med moškim in žensko. S feminizmom so ženske dobile priložnost stopiti izza štedilnikov ter se bojevati proti diskriminaciji in stigmatizaciji, ki sta zasnovani na teh razlikah.

Prav zaradi dvoličnosti krščanskega odnosa do žensk, sem se odločila, da bom v diplomski nalogi skušala priti do nekakšnega skupnega zaključka, kako je videlo in kako danes žensko dojema krščanstvo. Pri tem izhajam iz hipoteze, da ima krščanska religija veliko zaslug, da so bile in so še danes, sicer v veliko manjši meri, ženske pravice in žensko dostojanstvo omejeni. Kajti če izhajam iz teze, da sekularizacija ni obstajala in je bila Cerkev del politike, potemtakem nikakor ne more zanikati sokrivde za omejevanje ženskih pravic v preteklosti, katere posledice se kažejo še danes.

V nalogi bom predstavila tudi položaj žensk v Svetem pismu, prek katerega bom skušala najti povezavo z realnostjo tistega časa. Prav tako bom skozi papeške dokumente skušala orisati splošni pregled razvoja ženskih pravic in priti do povezave sedanjega stanja z razvojem in vplivom krščanstva.

V drugem delu naloge se bom osredotočila na cerkveno opredeljevanje žensk in njihove vloge v družbi, saj lahko današnje stanje razumemo in primerno argumentiramo le s pomočjo analize stališč do žensk v preteklosti.

V analitičnem delu bom z raziskavo Slovenskega javnega mnenja, ki jo bom potrdila tudi s svojim vprašalnikom in dvema osebnostnima intervjujema skušala ugotoviti, ali je Cerkev res imela tako velik vpliv na položaj žensk in ali je glavna vloga ženske v današnji družbi povezana z glavno vlogo ženske v krščanstvu.

2. METODOLOŠKI NAČRT

Diplomska naloga bo razdeljena na štiri tematske sklope:

1. Metodološki načrt in opredelitev hipotez

Prvi del naloge predstavlja opredelitev metodološkega okvira, katerega glavni del bo opredelitev delovnih hipotez. Hipoteze so osnova za kvalitetno izvedbo diplomskega dela, hkrati pa določajo smernice mojega raziskovanja v diplomski nalogi.

2. Teoretski del

Drugi del naloge bo temeljil na sekundarni analizi podatkov. Preučila bom obstoječo literaturo, ki se ukvarja z odnosom do žensk v krščanstvu. Ta bo v osnovi vključevala razpoložljivo literaturo, internetne vire, članke ter ostale dostopne vire. Na podlagi preučevanja teh virov bom skušala orisati razvoj krščanskega odnosa do žensk skozi zgodovino in spreminjanje le-tega. Skušala bom prikazati svetopisemski pomen žensk.

3. Analitični del

Ta del bo temeljil na primarni analizi podatkov, ki jih bom pridobila z vprašalnikom in osebno intervjujem. V pomoč mi bo tudi že narejena mednarodna raziskava Slovenskega javnega mnenja. Zastavila sem si cilj, da bom izvedla osebno intervju s predstavnikoma znanosti na področju Sociologije religij ter teološke smeri krščanstva in ženskih pravic. Naključno izbrane pa bom izprašala z vprašalnikom. Namen bo na podlagi realnih podatkov preučiti zastavljene teoretske osnove v smeri postavljenih hipotez. Teoretske osnove in zbrani podatki bodo podlaga za zadnji del naloge.

4. Testiranje hipotez in zaključki

V tem delu bom skušala združiti vse podatke, ki jih bom pridobila v drugem in tretjem delu. Na podlagi postavljenih hipotez, zbranih primarnih podatkov in analiziranih sekundarnih podatkov bom skušala testirati hipoteze in izpeljati ustrezne zaključke.

3. HIPOTEZE

Kot osnovo pri pripravi diplomske naloge, sem postavila dve hipotezi, ki naj bi skozi celotno diplomsko nalogo določali smer mojega raziskovanja. Hipotezi se nanašata na raziskovanje odnosa krščanstva do žensk. Zaradi lažje preglednosti in hkrati zaradi lažje analize sem drugo hipotezo razdelila še na dve podhipotezi.

H1: Krščanska religija je imela v preteklosti velik vpliv na razvoj ženskih pravic in omejeno žensko dostojanstvo v družbi.

H2a: Glavna vloga ženske v sedanosti je še vedno močno povezana z vlogami ženske, ki izhajajo iz krščanstva.

H2b: V postmodernizmu se pogled na vlogo ženske počasi prilagaja današnjim razmeram v družbi.

Pri prvi hipotezi bom izhajala iz temeljne delitve pomena žensk v Stari in Novi zavezi, kjer bom za oba dela opredelila ključne značilnosti in lastnosti. Predstavila bom glavne ženske like v Svetem pismu in hkrati nekaj svetnic, ki si po mojem mnenju zaslužijo omembo. Hkrati pa bom skozi kratek pregled zgodovine primerjala razvoj pravic žensk in vpliv krščanske vere na družbeno življenje. To hipotezo bom najprej preverila s podatki sekundarne analize, nato pa se bom prepričala še s primarno pridobljenimi podatki.

Pri drugi hipotezi bom preko primarne in sekundarne analize podatkov ugotavljala, kakšna je vloga ženske v sedanosti in ali je le-ta povezana z glavno vlogo ženske v krščanstvu. Hkrati pa bom skušala priti do zaključka, koliko je Cerkev sposobna prilagoditve v današnjih družbenih razmerah.

Podatki, ki jih bom pridobila preko dokazovanja prve in druge hipoteze mi bodo služili pri dokazovanju vpliva krščanstva na pravice žensk, njihovega pomena v družbi in njihovega dostojanstva v sedanosti. Hipotezi sta medsebojno zelo močno povezani, zato pričakujem, da bodo ugotovljeni rezultati razkrili splošen pogled na trenutno stanje vpliva krščanstva na pojmovanje ženske.

4. KRŠČANSKA RAZNOLIKOST

V zgodovini je bil preplet med cerkvenim in posvetnim tako zelo močan, da pogosto ne znamo ločiti, kaj je kompetenca Cerkev in kaj države ter je marsikatera od teh kompetenc še danes zakrita v meglo. Kot primer lahko navedem dve strani argumentacije zgodovinskih dejstev, cerkvene in posvetne. Zaradi različnih raziskav in nasprotujočih si mnenj je pomen krščanstva še do danes ostal precej skrivnosten. Zaradi boljšega razumevanja dogodkov, ki bodo opisani v nadaljevanju, bi rada na kratko opisala tri poglavitne veje znotraj krščanstva.

4.1 DELITEV KRŠČANSTVA

V 5. in 6. stoletju se je Rimsko cesarstvo razdelilo na dva dela. Konstantinopol je postal središče vzhodnega ali bizantinskega cesarstva, Rim pa zahodnega. Leta 1054 pride do spora med poglavarjem Cerkev v Konstantinoplu (patriarhom) in poglavarjem Cerkev v Rimu (papežem). To pripelje do prve delitve krščanstva na rimokatoliško in pravoslavno (ortodoksno) Cerkev, kar imenujemo prva velika šizma oziroma »veliki razkol«. Zahodna Cerkev je pozneje postala znana kot rimokatoliška, vzhodna pa kot pravoslavna.

Prvi sledi v 16. stoletju druga velika šizma, znana kot reformacija znotraj zahodne Cerkev, ko protestantizem postane neodvisen od Rima. Po mnenju Martina Lutera in Jean Kalvina postane namreč rimokatoliška cerkev preveč razsipna, vplivna in podkupljiva. Reformacija razdeli zahodno katoliško cerkev na protestantske cerkve in katoliško.

Krščanstvo se deli na tri² večje veje krščanstva:

-Protestantizem³ je dobil ime po protestu za reforme zavzemajočih se članov državnega zbora v Speyerju v Nemčiji 1529 zoper sklepe katoliške večine.

Protestantizem je nastal kot protest določeni vlogi in podobi rimokatoliške cerkve in je zaradi tega še dandanes doživljen kot protest, upor rimokatoliški cerkvi, ki je vsiljevala in

---

² Poleg naštetih treh glavnih vej krščanstva obstaja še več manjših podvej: npr. baptisti, luterani, anglikanci, kalvinisti; to so protestantske smeri.

³ Same protestantske cerkve praviloma ne vključujejo v svoja uradna poimenovanja »protesta«: poimenujejo se kot evangeličanske, luteranske, reformirane, baptistične, adventistične itd. ali neposredno kot krščanske/Kristusove cerkve. Naziv protestantizem se za poimenovanje osmih cerkva dojema preveč zgodovinsko-dogodkovno in preveč asocira na konfliktnost (glej Kerševan, 2006:23).

vzdrževala svoj verski monopol z zunaj cerkvenimi sredstvi. »Protestantizem je z drugačno aktualizacijo krščanstva in/ali z njim povezanimi modernimi vrednotami – ne nazadnje tudi »individualizmom« in svobodo na verskem področju, »duh sovraštva do katoliške cerkve« - izraz in sredstvo vsega, kar vsebuje ali na kar aludira sintagma »cerkvena oblast«⁴ (glej Kerševan, 2006: 29).

»Ni treba ponovno dokazovati, da je protestantizem, protestantsko razumevanje in udejanjanje krščanstva, skupaj s kasnejšim razsvetljenstvom bistveno prispeval k nastanku modernih družb tako imenovane zahodne civilizacije. Brez protestantskega krščanskega in razsvetljensko-humanističnega pojmovanja človeka kot posameznika, njegove odgovornosti in svobode, ne bi bilo moderne demokratične države in sodobnih človekovih pravic« (Kerševan, 2006: 110).

Sveta knjiga se imenuje Sveto pismo in je edino merilo prave vere. Vero in hvaležnost človek izraža z zakramenti in dobrimi deli. Protestantizem pozna samo dva zakramenta: krst in obhajilo. Cerkev ni hierarhična ustanova škofov in duhovnikov.

Med verniki pa ni bistvenih razlik, saj je duhovniška služba dostopna vsem, tako moškim kot ženskam, kateri se lahko tudi poročajo, ne poznajo celibata ter redovništva. Protestantizem kot tak slovi po preprostosti in skromnosti, v primerjavi s pravoslavljem ali katolicizmom, popolno prednost ima govorjena in poslušana beseda Svetega pisma.

Protestantizem je s svojimi idejnimi sestavinami, vplival na položaj žensk. Ženska enakopravnost se je tako kot druge značilnosti moderne dobe laže in prej uveljavila. V nekaterih anglosaških (protestantskih) cerkvah je najti ženske tudi na najvišjih mestih duhovniške hierarhije. V državah s katoliško tradicijo je zgornja plast rezervirana za moške (Ivelja v Kerševan, 2006: 115).

---

⁴ oblast v cerkvi, cerkev kot oblast, cerkev povezana z državno oblastjo, državna oblast povezana s cerkvijo

- **Rimokatoliška cerkev** priznava primat z avtoriteto papeža in temelji na osnovni dogmi o papeževi nezmotljivosti⁵, rimskega škofa, ki je »Kristusov namestnik« na zemlji. Hierarhična ureditev še vedno zelo razlikuje med klerom in laiki, čeprav je drugi vatikanski koncil⁶ poudaril pomembnost obeh. Rimsko katolištvo postavlja v središče mašo – evharistijo, s šestimi zakramenti⁷.

Zanimivo pri rimokatoliški cerkvi je, da uči pomembnost Svetega pisma nove zaveze, kjer je po njenem mnenju zapisano oznanilo in ustno izročilo prvih desetletij krščanstva in ga je potrebno razlagati v povezavi z izročilom. O tem pa odločajo varuhi izročila – škofje, v tesni povezavi s papežem. S tem dobijo izjave cerkvenih voditeljev večji pomen kot samo Sveto pismo.

Duhovniki lahko postanejo le moški in glede na to, da ženske dolgo niso imele dostopa do oltarja, je v zadnjih letih viden premik, saj so lahko tudi deklice ministrantke⁸ in lahko berejo Berilo.

»Merilo krščanstva pa sta – tudi po pojmovanju koncilov in papežev! – krščanska pralстина, to je evangelij, in krščanski pralik; konkretni zgodovinski Jezus iz Nazareta, ki je za kristjane odrešenik in s katerim je zvezan obstoj sleherne krščanske cerkve.« (Küng, 2004: 11)

- **Pravoslavna cerkev** se razlikuje od rimokatoliške cerkve na osnovi dveh načel: načela zbornosti oz. kolektivnosti in načela efektivnosti, samostojnosti posameznih cerkva. Pravoslavna cerkev je družina cerkev, ki se nahajajo pretežno na vzhodu in jugovzhodu Evrope. Povezane so v isti veri in občestvu, vendar je vsaka od njih avtokefalna⁹. Najvišja avtoriteta v pravoslavni cerkvi ni visoka cerkvena osebnost kot posameznik, nimajo papeža, temveč Ekumenski koncil, ki razlaga »sveto izročilo« in ureja disciplino. Vsaka narodna cerkev ima svojega patriarha, priznavajo pa častno prvenstvo le carigrajskega, ekumenskega, patriarha. Božja resnica se odkriva z vestjo Cerkve, to je soglasje vseh kristjanov, ki temelji na ohranitvi neke skupnosti in enakosti, ne pa z papeževo nezmotljivostjo. Skupaj se morajo prizadevati za rešitev, človek je lahko obsojen sam, odrešen pa le z drugimi.

Rimokatoliška cerkev poudarja razvoj krščanskega nauka, pravoslavci pa trajanje, neko večnost enega in istega. Oboji pa spoštujejo vseh sedem zakramentov in jih v bistvenih pogledih razlagajo enako. Pravoslavna vera je bližje zgodnjemu krščanstvu, poudarja solidarnost med cerkvami in je najbolj demokratična oblika krščanstva.

5. POLOŽAJ ŽENSK V STARI IN NOVI ZAVEZI

Dr. Maca Jogan je večkrat predstavila Cerkev kot tisto institucijo, v kateri se pozablja, da je družba sestavljena iz dveh spolov. Pravi, da krščanstvo za ženske ni prijazno, to pa lepo prikrije s čaščenjem žensk – Matere Marije. Na katoliško Cerkev gleda kot na ustanovo, ki je dolga stoletja urejala in nadzirala medčloveške odnose. Kot nadzorovalna ustanova je delovala po meri moških in za utrjevanje ter ohranjanje nadrejenega položaja moških. Joganova je poudarila, da je podoba Boga izrazito enospolna, moška, in da se je treba v Cerкви Bogu pokoravati. Moški Bog od ženske zahteva iskreno pobožnost, pokornost in potrpežljivost. Le-ta se je zahtevala tudi v molitvenikih, saj je vedno veljala za žensko čednost. Ženske so se oblikovale ob pogledu na Devico Marijo, katere prva in najbolj izpostavljena lastnost je ljubezen do trpljenja (Jogan v Družina 11, 2005: 10).

Ženska kot nosilka življenja je vedno bila pod strogim nadzorom. V Cerкви pa so iskale neke vrste uteho, ker je bila to edina ustanova, kamor dolga stoletja sploh niso smele iti. Bile so izključene iz javnosti in politike, na univerzo niso smele do konca 19. stoletja. Ženska je bila le govoreče bitje, ki naj čim manj sliši in vidi ter nič ne sprašuje. Skratka bitje, ki je koristno družbi, vendar mora v imenu koristnosti biti poslušno, potrpežljivo in ubogljivo.

Med vzroki zakaj se Cerkev bolj ne približa ljudem, je prav odnos do žensk. Diskriminiranje žensk spada med najbolj žalostna poglavja v zgodovini katoliške Cerkve. Moram pa obenem poudariti, da so tudi druge religije zapostavljale ženske, saj je tako narekovala patriarhalna miselnost. Ženska vedno nastopa kot moževa pomočnica, kar pa se opravičuje z njeno svobodno odločitvijo oz. z besedami »zgodí se tvoja volja« po vzoru Marije.

---

⁶ Vatikanski koncili so bili splošni cerkveni zbori v Vatikanu. Na prvem (1869 – 1870) so sprejeli dogmo o papeževi nezmotljivosti, na drugem (1962 – 1965) pa so sprejeli kar šestnajst dokumentov, ki urejajo liturgijo, vpeljujejo narodni jezik v bogoslužje, urejajo nauk o razodetju, cerkveno ustavo in številna druga področja.

⁷ krst, birma, pokora, mašniško posvečenje, zakon in bolniško maziljenje

⁸ med obredom strežejo duhovniku

⁹ sama izbira in potrjuje poglavarja, ter samostojno ureja notranje zadeve

Zgodovina krščanstva je tudi zgodovina naraščajočega zamolčevanja in zapostavljanja žensk. In če se na krščanskem Zahodu ta razvoj ne nadaljuje več, tedaj ne gre za zaslugo Cerkev, ampak je do tega prišlo kljub Cerkvi. Saj je v samem jedru diskriminacije žensk v Cerkvi ideja, da so ženske pred svetim nekaj nečistega. In cerkveno gledano je najboljša žena tista, o kateri se najmanj govori, katero najmanj videvamo in ki je tudi sama tiho. (glej Heinemann, 1992: 129-131)

5.1. STAROZAVEZNO IZROČILO

Starozavezno izročilo poudarja enakost moškega in ženske, ki sta ustvarjena po Božji podobi in sta si zato v osebnotnem dostojanstvu enaka; in hkrati različnost moškega in ženske (dva spola kažeta na drugačnost in vzajemnost med dvema).

Ničesar ni, kar bi kazalo na vzvišenost enega spola nad drugim, človeško bitje je ustvarjeno hkrati. Moški in ženska sta ustvarjena enaka po dostojanstvu, a vendar različna. Bog je iz enega bitja naredil dve, da bi le-ti dosegli večjo polnost in se dopolnjevali.

Moški in ženska sta enaka v dostojanstvu, pa tudi v grehu. Kasnejše interpretacije pa so na podlagi prvih poglavij Svetega pisma dokazovale moško nadrejenost in žensko krivdo za izvorni greh.

Starozavezna besedila nam razkrivajo dve temeljni drži Izraela:

- zakonodaja, ki je podobna tisti od sosednjih narodov in postavlja žensko v podrejen položaj;
- občutek za pravičnost, solidarnost, ki se navezuje na vero v Jahveja in vodi k varstvu najslabotnejših. Tu je ženska zavarovana kot oseba.

Verski element je torej predstavljal korektiv patriarhalne družbe. Starozavezna kultura je vplivala tudi na jezik, ki je dajal prednost moškemu izrazu za Boga. Zvestoba monoteistični veri vodi k strogemu zavračanju poganskega sveta, kateremu vladajo ženska božanstva. Zaradi tega so ženski simboli za Boga tako redki (Prim. M. Midali, n.d.,134-135).

Neki judovski komentar k Svetemu pismu med drugim pravi, da je samo Bog resnično moški, duša vsakega človeka pa je ženska, ker jo Bog kliče kot nevesto, kar potrjujejo tudi besede Janeza Pavla II.: »Dostojanstvo vsakega človeka in njegov poklic dosežeta dokončno veličino v združenju z Bogom (glej Croissant, 1992: 17).«

Bog je ustvarjal, človek mu je pri tem pomagal, zato je imel pravico reči »ne«, pravico dati imena vsem živim bitjem in jim določiti mesto v stvarstvu ter jim gospodovati. Toda pri ustvarjanju ženske človek ni imel besede. Postavljen je bil pred skrivnosti živega bitja, ki mu

ne bo gospodoval, tako kot gospoduje nad živalmi. Ko Adam spozna Evo, se pred njo, ki je obenem enaka in drugačna kot on, zave lastne identitete. Ženska je vzeta iz moškega, toda moški se rodi iz ženske.

Dobesedni prevod Svetega pisma pravi: »Naredim ... pomočnico nasproti njemu,« kar lahko pomeni ob njem v skupnosti in bo njuno zvezo naredila plodno, ali pa nasproti njemu; v tem primeru ga lahko celo uniči.

Drug judovski komentar pravi: »Če je moški tega vreden, mu bo ženska stala nasproti, se pravi ob njem. Če pa tega ni vreden, mu bo nasprotna, lahko bo postala njegova sovražnica.« Tako že od vsega začetka ženska prejema svoje poslanstvo v odnosu do moškega, da bi lahko sodelovala pri Božjem delovanju in razvila svojo identiteto glede na moškega. Vendar lahko postane moškemu bodisi zaveznica ali sovražnica. (glej Croissant, 1992: 19).

Dr. M. Harcet (2006) je v intervjuju povedala, da je vzrok podrejenosti žensk v primerjavi z moškimi izvorni greh. Zaradi njihove biološke determiniranosti in z njo povezane ženskam pripisane »šibkosti«. Zaradi človeške potrebe vrednotenja glede na univerzalno, kar je za seboj potegnilo hierarhizacijo vseh aspektov življenja. Doc. dr. Smrke (2005) pa pravi, da je izvorni greh le mit, ki vsebuje ženski nenaklonjeno ideologijo.

V zgodbah Stare zaveze Svetega pisma je prevladovalo načelo patriarhata, ki izvira prav iz poročila o stvarjenju in gospodovanju moža nad ženo, kar je posledica izvirnega greha, ki se je kazala tudi v zakonskem življenju¹⁰. Materinstvo je bila zelo cenjena vrlina, neplodnost pa je veljala za sramoto. Na žensko nikoli niso gledali individualno, vedno le v zvezi z njeno družino. Ženino področje je bilo gospodinjstvo, javno in politično življenje pa ni bilo primerno za žensko. Ženskam je bilo strogo prepovedano sodelovanje pri duhovnem bogoslužju (glej Guček, 1993).

Kako močan je bil vpliv starozaveznega izročila laže razumemo, če vemo, da se pravoverni judovski moški še danes v molitvi takole zahvaljujejo Bogu: »Slavim te, da me nisi ustvaril pogana, žensko ali nevednega (Prim. A. Zarri, n.d., 253).«

---

¹⁰ več o zakonskem življenju starega Izraela na str. 31

5.2 NOVOZAVEZNO IZROČILO

Evangeliji bolj (Marko in Matej) ali manj (Luka) odsevajo kulturni model tistega časa: več prostora namenjajo moškim kot ženskam. Zaradi tega stopi tem bolj v ospredje Jezusov odnos do žensk¹¹, ki je bil v velikem nasprotju s prevladujočim zadržanim odnosom med spoloma. Tudi krščansko stališče je jasno: » Ni več moškega ne ženske: zakaj vsi ste eno v Kristusu Jezusu (Gal 3, 28).« V Kristusovem kraljestvu naj ne bi bilo drugorazrednih državljanov (IESP, 198).

Z novo zavezo oziroma s Kristusovim odnosom do žensk je prišlo do revolucije. Svetopisemski stavek Pavla, da »ni več moškega in ženske«, kar prinaša enakost med spoloma, je Kristus začel uveljavljati.

Nova zaveza oznanja začetek nove dobe. Moški in ženska sta prenovljena in sta kot enakopravna partnerja del novega stvarstva, da bi lahko zaživela, kot je bila prvotna Božja zamisel. In tako je v novozaveznem času bila običajna navada, da je mož imel samo eno ženo (seveda z izjemami). V tem pogledu so se ljudje vrnili k navadam, ki so jih postavili Mojzes in preroki.

Pavlovo¹² misel razlagajo različno: nekateri ga imajo za zagovornika žensk, drugi za antifeminista. Zaradi same zapletenosti Pavlove osebnosti ter zaradi soodvisnosti med evangelijskim sporočilom in rabinsko kulturo, ki to sporočilo posreduje, je težko razrešiti to nasprotje. Lahko rečemo le, da je pri Pavlu prisotna tako »judovsko-nazadnjaška« drža, ki ohranja podrejenost ženske moškemu, kakor tudi revolucionarna drža, ki razglašča enakost med moškim in žensko v Kristusu (prim. Gal 4,4; 1Kor 11sl.; Gal 3,28 v prim. M. Midali n.d.,135).

Ključna točka v luči temeljne Pavlove izjave, ki predpostavlja, da v elementu vere »ni ne moškega ne ženske«, predpostavlja, da se ženske udeležujejo zborovanj vernikov in lahko moli ter javno deklarira svojo vero.

---

¹¹ Jezusov odnos z ženskami bom bolj razložila v naslednjem poglavju.

¹² Sveti Pavel (v resnici Savel, kar je ime prvega kralja Izraela) se rodi v Tarzu med letoma 1 in 5 (znanstveno ni mogoče biti bolj natančen). Pripada Jezusovi generaciji. Je jud farizejske tendence, ki z vso zagretostjo sodeluje pri preganjanju kristjanov, ki jih imajo ortodoksni Judje za heretike in jih zato sdno preganjajo, pretepajo itd. Leta 33 ali 34 se Pavlu prikaže Bog na poti v Damask in le-ta se spreobrne v krščansko vero. Njegova izjava, ki je osupljiva za pravila antičnega sveta: »Ni ne Juda ne Grka, ni ne sužnja ne svobodnjaka, ni ne moškega ne ženske.« (Gal 3,28) (glej Badion, 1998:12,19).

Pavel poroča (1. Kor. 11,5), da so ženske med božjo službo enako pridigale kot moški, govori o »prerokovanju žena med božjo službo«, kar zanj pomeni nekakšen akt uradnega oznanjevanja, ki ga lahko najbolje prevedemo s »pridiganje«¹³ (glej Heinemann, 1992: 128). Kot vizionarski aktivist je dojel, kakšen vir energije in razpona lahko mobilizira takšna egalitarna udeležba. Nikakor se ni želel prikrajšati za prisotnost spremljevalk¹⁴ (glej Badion, 1998: 107).

Pavlov podvig, ki ga imamo konec koncev upravičeno lahko za progresivno iznajdbo, je v temelju ta, da uveljavi univerzalizirajoči egalitarizem prek reverzibilnosti nekega neegalitarnega pravila. To mu omogoči, da se hkrati ne zapleta v brezizhodne kontraverze glede pravila in da globalno situacijo razporedi na tak način, da se lahko univerzalnost vrne na partikularizirajoče razlike, v tem primeru spolno razliko.

Od tod tehnika uravnoteženja, ki, ko gre za ženske, zaznamuje vse Pavlove intervencije brez izjeme. » Zakoncem pa naročam(...) naj se žena ne loči od moža«(1 Kor 7,10) in nadaljuje: »...tudi mož naj žene ne odpušča« (ibid.) ali »Žena nima oblasti nad svojim telesom, marveč mož« (1 Kor 7,4) in nadaljuje:«enako pa tudi mož nima oblasti nad svojim telesom, marveč žena« (ibid.) (glej Badion, 1998: 107-109).

Tekom zgodovine so Novo zavezo s stališča sovraštva do spolnosti delno reinterpreterali. Zanimivo je zasledovati, kako so v prevodih in interpretacijah Nove zaveze iz žena apostolov nastale gospodinje; trudili so se namreč, da bi bili apostoli videti samski (glej Heinemann, 1992: 37).

Prav tako pa je tudi v novozaveznih spisih najti mesta, ki določajo ženskam podrejeno vlogo. V prvem pismu Timoteju (2,12) nedvomno piše: »Da bi pa učila, ženi ne dopuščam« (glej Heinemann, 1992: 127).

---

¹³ Ženske, npr. Feba, so bile diakonese (Rim. 16,1f) in Pavel sebe poimenuje diakon Cerkve (Kor. 1,25).

¹⁴ »drage Perside, ki se je veliko trudila v Gospodu«(Rim 16,12), Julije ali Nerejeve sestre

6. PREGLED SKOZI SREDNJEVEŠKO IZROČILO DO 21. STOLETJA

6.1 SREDNJEVEŠKO IZROČILO je bilo zaznamovano z razcepom med evangelijem in kulturo. Če se omejim na Tomaža Akvinskega, pri katerem je znana aktivna vloga moškega semena in pasivna vloga ženskega spola, je Akvinski tipični primer obravnavanja odnosa moški-ženska z enostranskega, moškega vidika, namesto z vidika vzajemnosti moškega in ženske. Srednji vek je uresničil trojno podrejenost ženske: fiziološko, moralno (slabost volje in razuma) in pravno, saj je tridentinski koncil določil, da morajo biti tudi predstojnice redov podrejene članu moške hierarhije (Prim. A Valerio, n.d., 425-426).

Klasična teologija, ki temelji predvsem na A. Avguštinu in T. Akvinskemu, je sodila človeka v njegovi telesno–spolni biti. Po tej podobi o svetu je žena v nastanku (biogenetsko), v biti (kvalitativno) in delovanju (funkcionalno) podrejena možu in zaostaja za njim duhovno in nravno.

6.2 ČAROVNIŠTVO

V času od 13. do 15. stoletja je bilo aktualno čarovništvo. Čeprav je čarovništvo ena tistih tem, ki ji je bilo namenjeno izredno veliko zgodovinskih raziskav in nasprotujočih si mnenj, je njen pomen še do dandanes ostal precej skrivnosten.

Cerkev so integrirali v državni sistem, verska zakonodaja je postala del civilne zakonodaje, kmalu zatem je prišlo do inkvizicije in čarovniških procesov.

Cerkev in takratna oblast sta začeli izgubljati na moči zato je bilo potrebno inkviziciji in čarovništvu narediti konec. Predvsem je po vseh grozotah nataliteta bistveno padla in jo je bilo potrebno zvišati. Številni raziskovalci trdijo, da je mogoče preganjanje čarovnic razumeti kot stranski produkt boja proti nadzоровanju rojstev in da je bilo preganjanje čarovnic dejanje Cerkve in države.

Posledice nove morale so bile izjemne in Evropa je začela doživljati pravi demografski in ekonomski razcvet.

Sociologi domnevajo, da so čarovniški procesi služili državi kot sredstvo discipliniranja. Prebivalstvo se je namreč začelo zavedati svoje moči, ki bi jo lahko uporabili proti plemičem. Toda za krepitev oblasti ni šlo le civilni oblasti, temveč tudi Cerkvi. Cerkev in

država sta si torej ubrali podobno pot in šli tako rekoč z roko v roki nad "neposlušneže." V procesih obsojanja je skozi ves čas prevladovalo število ženskih obtoženk, ki so bile obtožene čarovništva (okoli 80% žensk). Prav zaradi takšne razlike med spoloma, se mi zdi to obdobje eno najpomembnejših in najbolj tragičnih s strani Cerkve. Vendar je kljub temu žalostno, da marsikateri teolog ne priznava krivde Cerkve in se prav vse vali na stran države (Volasko in Košir, 1995: 127).

Poleg spremembe položaja ženske znotraj družine, z novo moralno so namreč v družino prišla stroga patriarhalna pravila, se je položaj ženske spremenil tudi v načinih njene udeležbe v procesu proizvodnje materialnih dobrin. Sprememba položaja žensk je postala še posebej vidna v obrtniških družinah, kjer so ženske tradicionalno sodelovale v vseh fazah dela. Obrtno podjetje je sprva nastalo kot družinsko podjetje, kjer je bilo žensko delo precej enakovredno moškemu. Ženska takrat ni pomenila le strošek, temveč delovno silo. V 17. stoletju pa je bilo ženskam prepovedano delati v delavnicah. Položaj ženske se je na prehodu v novi vek dramatično poslabšal¹⁵.

Ženske so v času preganjanja čarovnic veljale za manjvredne, tako biološko kot intelektualno. Vedno so se morale truditi, da bi dokazale kako močno se moški motijo, toda še vedno se niso znebile moškega predsodka o ženski, ki mora doma kuhati, pospravljati in streči možu, velikokrat pa ima tudi vlogo naivne trape, ko moža pijanega odvede v posteljo. Moški si lahko privoščijo veseljačenje, ženske pa ne, ker morajo biti po njihovem mnenju le doma kot vzornice svojim otrokom (zlasti hčeram).

Karkoli že, čarovništvo se kljub preganjanju ni izkoreninilo, ravno tako, kot se ni izkoreninil predsodek o ženskem spolu. »Čarovništvo danes cvete, se živahno razvija tako v Starem kot v Novem svetu in ima, kot kaže, za modernega človeka poseben čar (Volasko in Košir, 1995: 8).

Papež Inocenc VIII. se je sredi 15. stol. grozno bal čarovnic, zato je leta 1484 pod prisilo inkvizitorja Heinrich Kramer-ja in Jakob Sprenger-ja, izdal posebno listino, bula Summis

---

¹⁵ Boj preganjalcev čarovnic proti preprečevanju rojstev nam sicer vzbuja začudenje, saj velja preprečevanje zanositve za iznajdbo novega veka in po splošnem prepričanju kontracepcije v zgodovini človeštva ni bilo, toda z raziskovanjem so odkrili, da so bila znanja o kontracepciji in splavu močno razširjena že v srednjem veku.

Desiderantes, s katero je odobril preganjanje čarovnic v Nemčiji in zapretil najstrožjo kazen vsakomur, ki bi inkvizitorje oviral pri delu.

Volasko in Košir (1995: 49-53) sta zapisala: "Kaj je ženska drugega kot uničenje prijateljstva, neizbežna kazen, nujno zlo, prirodna skušnjava, poželjiva nesreča, hišna nevarnost, naravno zlo, poslikano z lepimi barvami?" Izvor vseh tegob, ki jih prenašajo ženske vidita pri zagrešitvi izvirnega greha Eve v rajju. Prav fizična "kazen" materinstva, ki je iz tega sledila (... "v bolečinah boš rodila...") je navdihnila številne teologe starega veka, da so v trpljenju med rojevanjem cinično videli zadosten razlog ženske manjvrednosti. Večje kot je trpljenje, večja je grešnost, in zato ne more biti naključje, da ga je Bog naložil prav ženski. Zato pa Sprenger in Institoris slavita vseomogočnega Boga, ki je moške obvaroval pred tako sramoto .

Svoje izkušnje sta leta 1486 strnila v delu Malleus Maleficarum ali »Kladivo, ki ubija čarovnice«. »To delo pomeni točko temeljitega zasuka v dotedanjem obravnavanju čarovništva, kajti avtorja v nobenem primeru ne dvomita več, da bi čarovnice česa ne zmogle, ali da bi bile tudi njihove najbolj fantastične dejavnosti le plod preveč bujne domišljije (Volasko in Košir, 1995: 51)«.

Sprenger in Institoris nista prenesla modrosti žensk, saj sta jih obravnavala kot manjvredne in izdelovanje mamil nedvomno spada v repertoar modrih žensk¹⁶. Babice so pripadnice modrih žensk in jih je zato treba uničiti. Trdita, da so ženske raje prešuštnice kot matere in so že zato manjvredne. Ženske so nenasitne in sposobnost nadzorovanja rojstev naj bi jim le pomagala, da bi uživale dlje časa (glej Volasko in Košir, 1995: 53).

Zanimivo je, da je zahteve žensk po drugačnem položaju znotraj institucije Cerkve mogoče srečati že v srednjem veku in da se je enakopravnost v veliki meri uveljavila v heretičnih sektah. Zaradi enakopravnosti razmerij med moškim in žensko je privlačnost sekt naraščala, toda kar se je manifesticiralo izven dosega Cerkve, je bilo razglašeno za prepovedano in hudičevo.

---

¹⁶ Naloga modre ženske je bila predvsem ta, da so s preizkušanjem mamil poskušale omiliti bolečine ljudem. Torej je ena od tipičnih obtožb v procesih proti ženskam povezana z uporabo drog. Toda halucinacije, ki so sledile odjemalcem drog, še niso povod za proces, za povod pa je Cerkvi služila kontracepcija, ki so jo ženske - čarovnice nudile s pomočjo svojih napitkov (več Volasko in Košir, 1995:53).

Leta 1968 so v ZDA ustanovili žensko protestno politično organizacijo, ki so jo v šali poimenovali WITCH (The Women's International Terrorist Conspiracy from Hell), tako je feminizem prerasel v organizirano politično, kulturno in duhovno gibanje.

Sociologinja S. M. Wright je s pomočjo analize sodobnih ameriških sekt¹⁷, prišla do sklepa, da struktura odnosov znotraj verskih sekt dopušča ženskam večjo svobodo in enakopravnost, medtem ko hkrati omejuje moč in privilegije moških. Ženske so v raziskanih sektah številčno kar dvotretjinsko prevladovale in tudi v vodstveni hierarhiji so imele prevlado. Če so bile tudi v srednjeveških heretičnih skupinah ženske zastopane v razmerjih, kot je raziskovala S. M. Wright, je mogoče razumeti obsodbe zaradi sodelovanja v "čarovniški sekta" kot izrazito versko-politične. To je seveda le domneva, toda to bi lahko obenem predstavljalo potrdilo, zakaj so tako zvesto preganjali in sežigali le ženske obtožene čarovništva in toliko manj moške, čeprav so bili pripadniki istih sekt (glej Volasko in Košir, 1995: 145-146).

6.3 »NORE ŽENSKE«

Čarovništvo so nasledile t.i. »nore ženske«, ki tvorijo tri razločno različne skupine, pri čemer prihaja do prekrivanja in večkratnih pripadnosti. Skupine so: žrtve ali domnevne žrtve spolnega nasilja¹⁸, omahujoče med prilagojenostjo in odporom, ki tega nihanja niso več zmogle in za nas najpomembnejše¹⁹ žrtve moških in moških institucij, ki niso prenašali, da bi prodrle na moško področje oblasti²⁰ (glej Duda in Pusch, 1995: 316-317).

Diagnoza Virginije Woolf o usodi zelo nadarjenih žensk v patriarhatu – »tako trpinčenih in razklanih zaradi svojih nasprotujočih interesov«..., da so zanesljivo morale izgubiti pamet. Ta diagnoza se je pojavljala tudi v 20. stoletju²¹. Dvajseto stoletje je sicer za žensko prineslo vrtoglave vzpone in padce: na naše drzne vzpone je patriarhat odgovoril s pehanjem v prepad. Sicer so ženske v večini demokratičnih držav dobile volilno pravico in formalno enakopravnost, doživele pa vrhunec prvega ženskega gibanja in začetek drugega ženskega gibanja, toda s kruto patriarhalno reakcijo – ženska norost in teror lepote – je bilo vse drago plačano (glej Duda in Pusch, 1995: 320).

---

¹⁷ med njimi tudi sekte "tempeljskega ljudstva", ki je pred sedemnajstimi leti naredila množični samomor v Gvajani

¹⁸ Bertha Pappenheim, Virginia Woolf, Ellen West, Agnes von Krusenstjerna, Sylvia Plath

¹⁹ Ivana Blazna, Théroigne de Méricourt, Emilie Kempin, Camille Claudel, Helene von Druskowitz

^{20, 21} primer Irmgard Keun (1905) in Sylvia Plath (1932)

6.4 ŽENSKES SE POSTAVIJO V BRAN

V celotni zgodovini so ženske reducirane v objekte za moške, kar je osrednja tema del Simone de Beauvoir: »Ženska velja kot Drugi moškemu, odvzeta ji je pravica do njene lastne subjektivnosti in odgovornosti za njena dejanja, oziroma patriarhalna ideologija predstavlja žensko kot imanenco, moškega kot transcendenco (glej Moi, 1999: 100)«.

Feministka Olympe de Gouges, borka za popolno enakopravnost žensk, je v spisu Deklaracija o pravicah ženske in državljanke leta 1791 izrazila svoje nestrinjanje z dokumentom francoske revolucije, Deklaracije o pravicah človeka in državljana (1789), kateri ni uresničil pravne enakosti obeh spolov, ampak je izključil polovico človeštva. Izrecno je poudarila: »Ženska je rojena svobodna in ostane moškemu enaka po pravicah«. Svoj pogum je plačala z giljotino (glej Keane, 1990: 116).

V istem času so v Angliji nastajale podobne pobude. Posebno pozornost si zasluži spis Mary Wollstonecraft, Zagovor pravic žensk (1792), saj se je nekaj desetletji kasneje iz teh pobud in zahtev porodilo množično gibanje za žensko volilno pravico (glej Keane, 1990: 118).

V šestdesetih letih 20. stoletja se je feminizem prvič, odkar so ženske dobile volilno pravico, znova pojavil kot pomembna politična sila v zahodnem svetu (Moi, 1999: 35).

Neenakost med spoloma je privedla do feminističnega boja, ki ga je zgodovinsko in politično treba videti tristopenjsko: liberalni feminizem - enakost, radikalni feminizem – povzdigovanje ženstvenosti in feminizem, kjer ženske zavračajo dvojnost med možatim in ženstvenim kot nekaj metafizičnega (glej Moi, 1999: 26).

6.5 DANAŠNJE STANJE

Gledano s formalnega²² stališča, imamo danes moški in ženske enake začetne možnosti na vseh osnovnih področjih. Vsekakor pa je v praksi še vedno veliko razlik.

Najpomembnejša sprememba v postmoderni je zagotovo zaposlovanje žensk, s čimer je tudi ženska dobila možnost, da sama zasluži za življenje. In že tu se kažejo razlike v višini plače,

---

²² Vsi imamo enake možnosti pri izobraževanju in izbiri poklica. Socialne pravice so dodeljene posamezniku in so navadno odvisne od posameznikovega dohodka. Očetje in matere imajo enake možnosti, da vzamejo dopust, kadar imajo majhne otroke, in v primeru razveze je osnovno načelo vzajemnega skrbstva.

možnostih napredovanja itd.. Danes je značilno »novo očetovstvo«, saj časov, ko so lahko moški prišli domov in zaigrali vlogo izčrpanega moškega hranitelja ni več.

Saj kot pravi sociolog Gunnar Anderson: »Moški ne more pričakovati, da bo ženska kar samodejno prevzela osnovna domača opravila namesto njega« (glej Bergstrand, 1996: 178).

»Sodobno poudarjanje razlik med moškim in žensko lahko služi kot opravičilo tistim moškim, ki ne želijo, da bi jih vpletli v ženska opravila« (Bergstrand, 1996: 176).

Vedno bolj so pogosti primeri resnično enakopravnih mož, ki so dejansko prevzeli odgovornost za gospodinjstvo, enako kot njihove žene, in imajo od leta 1995 možnost očetovskega porodniškega dopusta (glej Bergstrand, 1996: 147).

7. JEZUS IN ŽENSKÉ

Feministična smer v katoliški teologiji posebej poudarja, da je razlaga Biblije od zgodnjega krščanstva dalje preveč patriarhalna. Kristusov odnos do žensk pokaže za tisti čas revolucionaren premik. Ob sebi je med oznanjevanjem in učenjem evangelija imel veliko učenk, tudi žensk iz visoke družbe, kot je Joana, žena visokega Herodotovega uradnika, kar je bilo za tiste čase povsem nenavadno. Zavzemal se je za ženske in v primeru prešuštnice, ki so jo hoteli kamenjati, zavrnil njeno obsodbo, saj so za prešuštvo takrat kaznovali le ženski spol. Ženske v javnosti niso imele pravice nastopati, mož pa je imel celo pravico, da ženo dobesedno za vsako malenkost brez odpravnine postavi na cesto, tudi če jo zaloti, da se v javnosti pogovarja z moškim. Za rabine in učence je veljalo, da je velika sramota se pogovarjati se z žensko na ulici. Z Jezusom ženska dobi vlogo sogovornice na javnih mestih, celo v templju (glej Kozinc, 1996: 6).

Ženske so prisotne v vseh ključnih delih njegovega nauka kot vzor pristnega verskega prepričanja in življenja po njem. Okrog sebe je zbiral ženske, ki mu niso bile ljube samo kot osebe, ampak jim je priznaval tudi dostojanstvo in jim izkazoval spoštovanje. Tukaj lahko omenim Marijo Magdaleno²³, katero prijateljstvo Jezusu očitajo v marsikateri knjigi.

Ženske okrog Jezusa niso bile samo pasivne poslušalke, ampak tudi prve, ki so oznanile njegovo vstajenje. Prav zato je v zgodnjem krščanstvu med moškim in žensko vladala enakost. Med prvimi kristjani so bile tudi številne svečenice.

Jezusova drža do ženskega sveta vzpostavlja temeljno enakost med moškim in žensko in je glede na tedanjo kulturo revolucionarna. Ne ogiba se srečanj, pogovorov, telesnega stika in

prijateljstev z ženskami. Pomaga jim, jih ozdravlja, jim odpušča, jih hvali zaradi stanovitnosti in vere, predvsem pa jih posluša in je pozoren na ženino občutljivost.

Jezus je hotel dokazati, da je ženska povsem enakovredna moškemu, vendar se je z razvojnimi naukom ta enakovrednost izgubila, nasledniki mu namreč v tem pogledu niso sledili. Njegova nepristranskost in pozornost do žensk je kasneje pri uradnih dostojanstvenikih, možeh Cerkve, zamenjala nenavadna mešanica strahu in zadrege, nezaupanja in nadutosti. V Bibliji so po vseh teh stoletjih našli le dve za žensko sprejemljivi vlogi na zemlji: devištvo in/ali materinstvo. Preprosto povedano, uveljavila se je maskulinizacija. Jezus pa postavi v središče človeško osebo in njeno dostojanstvo brez razlik. »Zlomi« pa tudi rabinsko kulturo, ki postavlja žensko v podrejen položaj, saj nasprotuje tabujem in predsodkom, zavrača ločitev, s katero je tedanja zakonodaja omogočala odslovitev žene, s sporočilom o neporočenosti zaradi nebeškega kraljestva relativizira nujnost poroke idr. V svojih prilikah se pogosto poslužuje simbolov iz ženskega sveta (izgubljena drahma, kvas ...).

Svoj evangelij ponuja vsem; tudi ženske kliče, naj hodijo za njim in jim v nasprotju s tedanjo kulturo da možnost poslušanja Božje besede (primer Marte in Marije).

Elisabeth Schussler, ameriška teologinja, ki je poglobljeno preučevala vse odnose med Jezusom in ženskami, je mnenja, da bi današnje ženske morale vedeti, da je temelje feminizma pred dva tisoč leti položil prav on, mesija. Remo Cacitti, docent zgodovine antičnega krščanstva na Univerzi v Milanu, je zapisal, da je prav Jezus odločno zavračal in pretrgal palestinske navade tistega časa. V to so vključeni zakoni, da ženske niso imele pravice jesti z moškimi, zapovedi o čistoči oziroma preprečevanju spolnih odnosov in vseh stikov z ženskami med menstrualnim ciklusom. Sodelovanje žensk v javnih razpravah je bilo prepovedano. Ženske prav tako niso smele iz hiše, razen v primeru dela na polju ali nošenja vode, vendar so še takrat morale nositi tančico (glej Novak-Čipič, 2003: 2).

---

²³ več na strani 36

8. NAJPOMEMBNEJŠI ŽENSKI V KRŠČANSTVU

8.1. EVA

Evina želja po vsevednosti in podobnosti z bogom je bistveni povod za izgon človeka iz raja, za izgubo prvinskega odnosa med možem in ženo oziroma neenakost med spoloma. Prav zaradi tega, ker se je prepustila kači in poskusila sadež drevesa spoznanja, s tem pa v greh povedla tudi Adama, je v Stari zavezi negativna vloga dodeljena prav njej. Označena je kot vzrok večnega trpljenja v vsaki ženski.

Izvirni greh bremeni vsakogar, grešno stanje pa je še posebej pripisano ženski (Velušček, 1997: 27).

To je razvidno tudi iz prve Mojzesove knjige, kjer je jasno zapisano: »Zares, mnogo boš trpela v svoji nosečnosti in v bolečinah boš rojevala otroke (1 Mz 3, 16-19).« Tako je Eva še dandanes, kljub nazivu pramater, prva ženska označena za prvo grešnico. In kot jedrne institucije družbenega urejanja so bile ravno cerkve skozi stoletja ključni dejavniki ohranjanja seksistične tradicije (glej Jogan, 2001: 123-124).

8.2 ČAŠČENJE MARIJE

Marijo, v prevodu pomeni njeno ime gospodarica, je prvi opeval kot žensko Sveti Efreim, puščavnik in diakon iz četrtega stoletja. Drugi vatikanski koncil je v dogmatični konstituciji o Cerkvi zarisal Marijo v dveh osnovnih kategorijah: Marijo kot mater in kot podobo. Marija je tu predstavljena kot Jezusova mati in podoba Cerkve (Cantalamesa, 2005: 10).

»Devica Marija kot najpopolnejše uresničenje poslušnosti«, določa Katekizem katoliške cerkve (1993: 53, 54). Verjetno ni naključje, da je »iskrena in globoka pobožnost do Marije, Matere Cerkve, Kraljice družine« tudi izjemno pomembna sestavina neposredne priprave na zakonsko zvezo, »zakrament zakona«, kot poudarja Papeški svet za družino (Valenčič, 1997: 36).

Zanimivo je, da se je čaščenje Marije in poviševanje žensk, ki so sicer določene za pomočniški položaj (moškemu), krepilo in dobivalo uradno spodbudo zlasti takrat, kadar je prihajalo do množičnih izzivov Katoliški cerkvi z izražanjem upornosti žensk (Jogan, 2001: 23-29, 127).

Lik Marije je mnogokrat nastopal kot vsestransko sredstvo oblikovanja vrednot ljudi (oblikovanje ljudi in za odvratanje vernic/kov od »zla«, kar je skupna oznaka za vse, kar je povezano z bojem za osnovne ekonomske, socialne in politične pravice vseh, zlasti žensk). Tu se vidi, da je lik opisan na način, ki pomaga ženskam ohranjati njihovo posebno poslanstvo, ter da so uporabljene besede izjemno privlačne, npr. kraljica, in na duhovni ravni dvigajo vernice, ženske na skrajno višino tuzemske statusne lestvice (glej Jogan v Teorija in Praksa, 2005: 600, 601).

Veliko pa je dvomov glede deviškega poroda in Uta Ranke Heinemann trdi, da so Marijo oropali vsega, kar ima karkoli opraviti s spolnostjo in naravnim zaplojevanjem ter rojevanjem otrok .

Tradicionalni nauk o deviškem²⁴ porodu pravi, da je Marijin himen ostal nepoškodovan, da je rodila brez bolečin in da ni bilo posteljice. Jezusa je rodila kot sončni žarek, brez bolečin in telesnega odpora. Tako je ostala devica .

Vzeli so ji zakonski stan in celo vrsto otrok, saj zakon in s tem povezana spolnost v Cerкви nikdar nista imela svojega lobija in sta vedno bila nekoliko sumljiva (glej Heinemann, 1992: 352-357).

»Mariologi so ljudem dopovedovali, da Marija v krščanstvu ni čaščena zaradi nje same, ampak zaradi vloge, ki ji jo je namenil bog v svojem odrešenjskem načrtu. Če bi kakšno žensko slavili in častili zaradi nje same, bi bil to gotovo celibatistični greh. Marija je pomembna kot funkcionalna izvrševalka načrta. Teologi so ji nadeli ime božje roditeljice in s tem napravili največ, kar so mogli napraviti glede dogmatskega čaščenja, spregledali pa so, da je ženska tudi še kaj drugega po božjem načrtu (ibid.: 357).«

---

²⁴Predstava o Marijinem deviškem porodu izvira iz t.i. poročila Jakobovega Protoevangelija, verjetno v 2.stol. nastalega apokrifnega spisa.(Kozinc,1996)

8.2.1 MARIJA V KATOLIŠKI CERKVI

Katoliški nauk o Mariji, Materi kristjanov, je na novo izražen v dogmatični konstituciji o Cerkvi drugega vatikanskega koncila. Poleg naslova Božje Matere in Matere vernih je v koncilu uporabljena še druga, temeljna kategorija. To je vzor. Marija, v rimokatolištvu vzornica in učiteljica.

Že prvi kristjani so imeli Marijo, Gospodovo mater, za vso čisto in brez slehernega madeža; da je nikdar ni omadeževal noben greh, tudi izvirni ne, ki smo mu sicer vsi zapadli.

Novost teoloških premislekov o Mariji je ta, da je postavljena v samo središče ekleziologije. S tem je koncil uresničil globoko prenavo mariologije glede na zadnja stoletja.

Takoj po koncilu je papež Pavel VI. še naprej razvijal misel o Marijinem materinstvu v odnosu do vernih ter Mariji izrecno in slovesno dodal naziv Mati Cerkve (Pavel VI., Govor ob sklepu tretjega zasedanja koncila (glej Cantalamessa, 2003: 146-148).

Že v desetem stoletju so obhajali Praznik Marijinega brezmadežnega spočetja, pojavljati pa se je začel že v 5. stoletju²⁵. Ta praznik nas spominja veselega trenutka, ko je mati Ana brezmadežno spočela mater Jezusa Kristusa: to je, da je bila Marija obvarovana izvirnega greha že ob prvem trenutku svojega spočetja, tako da niti trenutek ni bila v grehu. (glej Valenčič, 2005).

»Vsekakor ostaja Marija na katoliškem obnebu (uradno od efeškega koncila 431 naprej) druga zvezda za Kristusom. Katolištva brez Marije si sploh ni mogoče predstavljati. Njeno čaščenje se je preveč zraslo z dušo katoliških množic. Noben ekumenizem ne bo mogel izriniti Marije iz katolištva. Sicer pa sta njeno brezmadežno spočetje in vnebovzetje že vzdani v sklad katoliških verskih resnic (glej Cantalamessa 2003: 69).«

8.2.2 MARIJA V PROTESTANTSKI CERKVI

Pri protestantizmu je zanimivo, da je iz krščanskega imaginarija odstranil njegov najbolj poetični lik, Marijo, in tako osiromašiti krščansko vizijo sveta.

Pesnik Goethe, ki je svojega "Fausta" končal z znanim verzom "Večno žensko nas vodi navzgor", Lutru te izločitve gotovo ne bi bil svetoval.

---

²⁵Od leta 1708 je god Brezmadežne, 8. decembra, zapovedan za vso Cerkev. Papež Pij IX. je to versko resnico 8. decembra 1854 razglasil za od Boga razodeto v veliko veselje vsega katoliškega sveta

Glavni protestantski argument je morda ta, da v evangeliju Kristus ne dokazuje svoji materi tiste vloge, kakršno bi naša občutljivost pričakovala. Še več, nekajkrat (na primer v Kani) daje vtis, kot da jo hoče držati ločeno od svojega poslanstva. Toda iz omenjenih mest je mogoče tudi sklepati, da mu gre predvsem za eno: da hoče duhovno sorodstvo (ki ga ustvarja vdanost Očetovi volji) povzdigniti nad biološko. Sicer pa ravnovesje vzpostavlja na križu, ko apostolu Janezu daje Marijo za mater, svoji materi pa njega za sina (glej Cantalamessa, 2003: 12).

Protestantska distanca do Marije je videti še bolj čudna, če upoštevamo simpatijo, ki jo marsikje kažejo do Jezusove matere ("matere velikega preroka Jezusa") muslimani.

»Eden izmed včasih tudi opravičenih pridržkov, ki so oddaljevali protestantske brate od Marije, je bil naslednji: kadar Cerkev govori o Mariji in povišuje njeno vlogo, dejansko govori o sebi in povečuje sebe (Prim. K. Barth v Cantalamessa, 2003: 12).«

9. POMEN ŽENSK V KRŠČANSTVU

9.1 TRI GLAVNE ŽENSK VLOGE V KRŠČANSTVU: HČI, ŽENA, MATI

Obdobje hčere, zakonske žene in matere – popolna ženska je vse troje v polni meri. Vsa tri obdobja so povezana, saj ženska ne more biti mati, ne da bi bila zakonska žena. Materinstvo se udejanja v zakonski zvezi, v darovanju sebe drugemu iz ljubezni. Prav tako ne more biti zakonska žena, če ni v polni meri tudi hči, če ne dopusti, da jo oblikuje Očetova ljubezen, zato da bi postala celovita osebnost, sposobna darovati se v ljubezni.

Bog postavi žensko, ki daje življenje, za svojo zaveznico. Ženska ima pri sprejemanju milosti, podarjanju blagoslova in življenja prav posebno vlogo (glej Croissant, 1992: 57).

Trditev, da so ženske zaradi naravnega poslanstva - to je materinstva - bliže Bogu, je temelj, ki omogoča po eni strani laskanje ženskam, po drugi strani pa je vir za nenehno sklicevanje na žensko »pravo« vlogo, biti mati. To je najbolj nedvoumno razloženo in kasneje nenehno poudarjeno v Apostolskem pismu o dostojanstvu žene (Milieris dignitatem, 1988). Bistvo posebnosti življenja ženske je živeti za druge kot mati, je poudaril papež Janez Pavel II. v okrožnici Evangelij življenja leta 1995 in nadaljeval do žensk sovražno tradicijo Katoliške cerkve ter se odmaknil od tistega, kar je nakazoval II. vatikanski koncil. Utrjevanje

podrejenega položaja žensk je namreč toliko bolj vprašljivo, kolikor bolj se povečujeta dejanska neodvisnosti in samostojnost žensk na vseh področjih delovanja in ni naključje, da je moško središčna drža, zlasti v 20. in na začetku 21. stoletja, vedno pogosteje predmet kritičnih presoj, tako v laičnih, kot tudi strokovnih krogih znotraj cerkve.

Prigoda svetega Efrema²⁶, puščavnika in diakona iz četrtega stoletja, je zanimiv primer položaja in samovrednotenja ženske. Ženska je mnogokrat zmedena, zaveda se svoje vloge, a hkrati ne ve, kakšen položaj naj zavzame. Različne podobe in pričakovanja, ki jih projiciramo nanjo, so velika obremenitev.

Ženska ima v tej dinamiki vere temeljno vlogo. Če ji Oče kot hčeri vnaprej določi vlogo posrednice za človeštvo, jo zaradi njene podobnosti z Marijo, Materjo, vnaprej določi tudi za varuhinjo vere (glej Croissant, 1992: 49).

9.2 ODNOS ŽENE IN MOŽA

Zgodba o Adamu in Evi kaže na pomembnost moža in žene. Adam je bil postavljen v edenski vrt, da bi skrbel zanj. Delo samo po sebi ni nujno zlo in moža ne moremo razumeti kot samotarja, ampak je to del Božjega načrta. Kot najboljša partnerica Adamu je bila postavljena žena, da bi delala ob njem in z njim delila življenje. Povezanost med moškim in žensko, njuna spolnost je del popolnega Božjega stvarstva. Toda njun greh, upor Bogu je vzrok, da sta izgubila odprto prijateljstvo med seboj. Njun greh je vplival na vsa področja njunega življenja. Človeško delo je postalo naporno in ženina zveza z možem ni bila več popolna (glej Croissant, 1992: 58).

Srečno sta živela v rajskem vrtu vse do trenutka, ko je kača uspela prepričati Evo, naj poskusi sadež drevesa spoznanja, češ da bo postala podobna Bogu, saj bo spoznala dobro in hudo (glej Calvocoressi, 1993: 58).

Kljub temu, da nam kaže vzorec poroke – en moški ob eni ženski za vse življenje – prvotni Božji načrt, je bil zaradi splošnega padca moralnosti kmalu potreben poseben zakonik. Iz zakonika je razvidno, da ima mož nadvlado nad ženo. Iz zakonika babilonskega kralja

---

²⁶Efrem je Boga prosil za milost, da bi ga prvi človek, ki ga bo srečal v mestu kaj naučil. Bila je prostitutka, ki ga je samo gledala. Vprašal jo je, zakaj ga tako gleda. Odgovor, evangeljski in jednat: » Človek, glej v tla, ker si bil vzeti iz prahu; jaz pa lahko gledam tebe, saj sem bila vzeta iz tebe.«

Hamurabija (okrog 1700 pr. Kr.) sledi, da mož ne sme imeti dveh žena, razen če mu prva ne more dati otrok. V tem primeru je mož lahko imel stransko ženo, priležnico, ali pa mu je njegova žena dala sužnjo, zato da bi z njo imel otroke, katerih potem ni smel odgnati. Navade v Jakobovem in Ezavovem času so bile manj stroge in so dopuščale več kot eno ženo. Z mnogoženstvom je prišlo vedno več težav, od tega, da jih je vzdrževanje le-teh drago stalo, do tega, da je prihajalo do fenomena ljubljenk. Zanimivo pa je, da je bilo za moškega zelo nenavadno, če se ni poročil, saj v hebrejščini sploh ni besede za samskega moškega.

Mojzesova postava je možu dopuščala, da se je od svoje žene ločil. Vendar je prej moral napisati ločitveni list, s katerim je ženi dal svobodo. Oče je imel popolno oblast. Svojo hčer je mogel, če je tako želel, celo prodati za sužnjo. V zgodnjih starozaveznih časih je bilo mogoče, da je oče svoje nebogljene otroke celo usmrtil. Lahko se je ločil od svoje žene brez kakršnega razloga, ne da bi poskrbel zanjo in njeno prihodnje življenje. Žena je bila moževa lastnina in je nanj gledala kot na svojega gospodarja. Tako zadržanost v odnosu mož-žena najdemo še celo v novozaveznih časih. Čeprav so ženske opravljale težka dela, so imele tako v družbi, kot tudi v družini nizek položaj. Toda zakon je ščitil vsaj ločenko in njene otroke učil, da jo mora spoštovati (glej Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma, 1994: 201).

V novozaveznem času so se judovski učitelji večkrat prerekali glede ločitvenih razlogov (farizeji so to vprašanje postavili Jezusu). Nekateri so dopuščali ločitev zaradi česarkoli, kar možu ni ugajalo, celo zaradi slabega kuhanja. Drugi so bili prepričani, da mora biti vzrok samo resen moralni prestop, kot npr. prešuštvo. Za ženo pa so veljala posebna pravila. Žena se ni mogla nikoli ločiti od svojega moža, čeprav ga je v določenih okoliščinah lahko prisilila, da jo je odpustil.

V teku izraelske zgodovine je bilo družinsko življenje vse pomembnejše. V Cerkvi se začnejo pojavljati različna gibanja proti naraščajoči enakopravnosti med spoloma, ki zagovarjajo in spodbujajo moderno obliko patriarhalnih družin. Moške sicer opogumljajo k večjemu vključevanju v družinsko življenje in k prevzemanju gospodinjskih in starševskih odgovornosti, obenem pa jih tudi nagovarjajo k zavzetju vodilne moške vloge. Zagovorniki »prodružinskih« in krščanskih pravic podpirajo patriarhat, ki postavlja pravice moških nad pravice žensk in pravice staršev nad pravice otrok. V različnih študijah zasledimo, da je v tradicionalnih, patriarhalnih družinah pogosta zloraba žensk in otrok (Evans v Rose, 2001: 11).

10. SVETNICE IN POMEMBNE ŽENSK V KRŠČANSTVU

Ženske v 12., 13. in 14. stoletju so kot voditeljica redovnih skupnosti imele pogosto vlogo posredovalke miru med sprtimi mesti. Ženski redovi v Cerkvi so imeli veliko avtonomijo. Opatice in opati so bili na istem nivoju. Ženske so imele pomembno vlogo, še posebej vodstveno. Opatica samostana je pogosto imenovala župnike samostana in korporiranih župnij. V prvem obdobju Cerkve srečamo veliko ženskih likov, tudi svetnic; če bi delali statistiko prve Cerkve po spolu, bi prišli do podobnega števila mučencev in mučenk. Napaka srednjega veka je bila, da je potegnil ženske v klavzuro, zlasti se je to poznalo v misijonski akciji, ki je bila uspešna vse do 19. stoletja, ko so se končno vključile tudi ženske in je doživela razcvet. Pri šolski in socialni dejavnosti so bile ženske nepogrešljive že veliko prej. Zanimivo je, da so ravno ženske bile v večini ustanoviteljice samostanov, katere so bile kasneje imenovane za svetnice. Popolnoma razumljivo pa je, da je med svetnice prišlo tudi dosti plemkinj oz. kraljic, grofic. Te so namreč imele priložnost, da s svojimi dejanji, denarno pomočjo in politično močjo soustvarjajo pravičnejši svet.

V množici pomembnih žensk krščanstva in že prej omenjenih Eve in Marije sem izbrala štiri žene svetega pisma, šest žensk, ki so delovale na političnem in religioznem področju in postale svetnice srednjega veka, dve svetnici 20. stoletja in dve izjemi (Ataljo in Debóro), ki jih omenjam zgolj kot zanimivost, da so bile tudi ženske prisotne na pomembnih položajih v Svetem pismu.

Vse spodaj naštete pripadnice ženskega spola imajo nekaj skupnega; pogum in dobro srce. S predstavitvijo le-teh bi rada dokazala, da po moji oceni predstavljajo ene izmed najpomembnejših žensk v zgodovini krščanstva, da so vse skozi svoje delovanje izpolnile bistveni pogoj, pridobile so si namreč naklonjenost vsaj enega moškega in z njegovo pomočjo uspele ali pa s tem, da so ga uničile ali podredile sebi v prid.

Med njih zagotovo spadata dve, ki jima je celo posvečena starozavezna knjiga, to sta Judita in Estera.

- **Judita** je junakinja stare zaveze in njena dela so opisana v Juditini knjigi. Z gotovostjo lahko sklepamo, da ji je podlaga zgodovinsko dejanje žene, ki je s svojim pogumom, zvijačo in drzno odločitvijo rešila judovsko mesto velike nevarnosti²⁷. Pridobila si je Holofrenovo naklonjenost in zaupanje, in ko se je ta opil in pijan zaspal, mu je z mečem odsekala glavo.

Odlikujejo jo bogaboječnost, zaupanje v božjo pomoč, pogum in hrabrost ter naposled tudi velikodušnost, s katero je svoj bojni plen v Jeruzalemu darovala Gospodu kot zaobljubljeno daritev. Te lastnosti, zlasti njena čistost in duševna moč, so bile povod, da so Judito že zgodaj navajali kot Marijino predpodobo.

- **Esterina** zgodba se začne, ko je perzijski kralj Ahasver (grško Kserkses)²⁸ zaradi nepokorščine zavrnil in se ločil od svoje kraljice Vašti. Za novo ženo je izbiral Judinjo Estero²⁹, ki je bila »lepe postave in lepa za pogled« (Est 2,7).

Rešila je svoje ljudstvo pred propadom. V spomin na to rešitev obhajajo Judje v mesecu adarju (februarju-marcu) praznik purim.³⁰ V ikonografiji se Esterina zgodba zelo pogosto ponavlja. To gre pripisati izraziti ženskosti svetnice, razlikujoči se od ponosnih bibličnih junakinj (na primer Judite), ki so znale uporabiti svoje čare.

Nekaterim sta bila v pomoč plemiški naziv in dobro finančno stanje, ampak ženski čari so tisti, ki vodijo moške, moški pa svet.

---

²⁷ Iz zgodbe izvemo, kako je asirski kralj Nabuhodonozor premagal Medijce in se potem maščeval nad tistimi ljudstvi, ki so mu v boju odrekli podporo. Med njimi so bili tudi Izraelci. To nalogo je opravljal vojskovođa Holofern. Znašel se je pred trdnjavo Betulijo. Ko se je mesto že je hotelo predati, je bogata in lepa vdova Judita odšla v Holofernov šotor.

²⁸ nekateri mislijo, da je bil to Kserks I., ki je vladal od leta 485 do leta 465 pred Kristusom

²⁹ Bila je iz Benjaminovega rodu. Njena družina je prišla leta 597 v babilonsko pregnanstvo. Starši so ji pomrli, stric Mordohaj (Mardohej) jo je vzel za svojo hčer. Ko je prišla na dvor, je bila kralju zelo všeč zato jo je postavil za kraljico namesto Vašti. Estera kralju ni odkrila skrivnosti, da je Judinja. Kraljev prvi minister Haman je Mordehaja silno sovražil. Mogočni minister Haman je od kralja dosegel odločitev, da je treba vse Jude v kraljestvu pobiti. Mordohaj je Estero spodbudil, da pri kralju posreduje za rojake. Ko se je postila in dolgo goreče molila, je odšla h kralju, čeprav je bilo pod smrtno kaznijo prepovedano, da kdo nepovabljen pride predenj. Kralj jo je lepo sprejel in ustregel njenemu vabilu, da pride s Hamanom k njej na obed. Potem mu je razkrila Hamanove hudobne namene in rešila svoje ljudstvo. Namesto Mordohaja je kralj dal obesiti Hamana. Namesto da bi bili Judje uničeni, jim je bilo dovoljeno, da pobijejo vse svoje sovražnike.

³⁰ »Mordohaj je popisal vse te dogodke in poslal pisma vsem Judom po vseh pokrajinah kralja Ahasvera, bližnjim in daljnim, in jim naročil, naj vsako leto meseca adarja praznujejo štirinajsti dan in tudi petnajsti dan kot dneva, na katera so Judje dosegli mir pred svojimi sovražniki, in kot mesec, ki se jim je iz stiske spremenil v veselje in iz žalovanja v praznik« (Est 6, 20–22).

V stari latinski martirologiji slavijo Estero 1. julija, kopti pa 20. decembra »kot perzijsko kraljico«, ne da bi pri tem omenjali Mordohaja. V vzhodni Cerkvi sta Estera in Mordohaj omenjena med »očeti stare zaveze«.

- **Elizabeta**³¹ je s svojo pobožnostjo na bolj posvetnem dvoru zbujala pozornost. Idejo o uboštvu velikega Frančiška Asiškega, ki je živel v istem času, je uresničevala s takšno doslednostjo kot še komaj kdo drug.

Po posvetovanju s frančiškani je velikodušno delila žito, ustanavljala bolnišnice in pomagala revežem. Ljudje so jo obrekovali zaradi dobrotelosti, ki jo je opravljala brez pomislekov. Elizabeta je bila zagotovo nekonvencionalna ženska, ki je dobro poznala težave fevdalne gosposke ureditve. S pobožnimi deli je prevzela tudi politične zadolžitve³². Kondrad Marburški, strogi papežev inkvizitor, je postal njen spovednik in svetovalec v času, ko je morala vse svoje premoženje prodati in krepko delati za preživetje. Leta 1235 jo je papež Gregor I. proglasil za svetnico. Nad njenim grobom pa so zgradili prvo visoko gotsko cerkev v Nemčiji.

- **Gizela Madžarska**³³ je imela pomembno vlogo pri pokristjanjevanju Madžarske. Podpirala je prvi benediktinski samostan v deželi in bila tudi donatorka stolnice v Veszprému. Po kraljevi smrti leta 1038 so deželo prizadeli poganski upori. Kot vdova je bila izpostavljena hudi sovražnosti poganske narodne stranke in boji za prestol, po koncu katerih je bila dežela prepuščena nemški politiki. Gizelo je kralj Henrik III. osvobodil in jo pripeljal v Passau, kjer je stopila v benediktinski samostan Niedernburg. Umrla je kot opatica samostana, kasneje pa je bila proglašena za svetnico. Drugim opaticam sta bila visoki stan in bogastvo v breme, zato so se raje zaobljubile revščini in skromnosti, ona pa je to znala izkoristiti (glej Schaubert 1995: 209).

---

³¹ Elizabeta, hčerka madžarskega kralja Andreja II. in kasneje turinško deželno grofico, so že pri štirih letih zaročili z bodočim turinškim deželnim grofom Herrmannom, to je bilo v navadi v knežjih hišah do 18. stoletja. Tu ni šlo za ljubezen, temveč za uravnavanje političnih odnosov in ohranitev dinastij. Herrmann je hitro umrl in pri šestnajstih je postala žena njegovega brata Ludvika IV..

³² Kadar je bil njen mož na potovanjih je prevzela vladanje, tudi med križarskim pohodom, kjer je Ludvik izgubil življenje v začetku križarske vojne pod cesarjem Friderikom II. v Otrantu v Apuliji. Tast jo je z otroci pregnal z Wartburga in jo poslal živeti v Marburg.

³³ Gizela Madžarska je bila sestra nemškega cesarja Henrika II. in hči vojvode Henrika II. Bavarskega. Rodila se je verjetno okoli leta 985 na gradu Abbach pri Regensburgu. Že kot otroka so jo poročili s kasnejšim madžarskim kraljem Štefanom I. Leta 1001 so oba slavnostno okronali, rod Arpadov pa se je malo pred tem opredelil za krščanstvo.

- Za **Klaro Asiško**³⁴ in njene somišljenice je Frančišek ustanovil »drugi red revnih žensk«, ki se je kasneje preimenoval v red frančiškank ali klarisinj. Pravila zanj pa je napisala Klara. Klara je postala opatica in kmalu so začeli poročati o čudežih in ozdravljenjih. Leta 1216 je papež Inocencij III. redovni ustanoviteljici dodelil privilegij uboštva. Umrla je v navzočnosti papeža Inocenca IV., ki je potrdil njeno redovno vodilo. Dve leti po njeni smrti, leta 1255, jo je papež Aleksander IV. proglasil za svetnico (glej Schaubert, 1995: 415).

- **Katarina iz Siene** se je že s sedmimi leti, leta 1354, zaobljubila revščini in deviškosti. Delala je kot preprosta dekla in že v najstniških letih vstopila v dominikanski red terciark. Znana je bila po svoji asketski strogosti in predanosti bolnikom in umirajočim. Čeprav ponižna, je bila s svojimi pismi papežu in kardinalom, knezom in kraljem angel miru in velika dobrotnica človeštva³⁵. Ko je bil papeški tron v največji krizi, ko so se trije papeži borili med seboj za oblast, je Cerkev rešila ženska. Katarina Sienska je posegla v moško institucijo na način, da je Cerkev naredila korak naprej.

Danes je sveta Katarina zaščitnica Italije in jo imenujejo »Največja ženska krščanstva«. Bila je ena najpomembnejših žensk v cerkveni zgodovini, izredna osebnost. Papež Pavel VI. jo je leta 1970 povzdignil v cerkveno učiteljico, sedem dni kasneje kot Terezijo iz Avile³⁶ (glej Schaubert, 1995: 188).

---

³⁴ Rodila se je leta 1194 in se že zelo zgodaj odločila, da bo zapustila svojo bogato plemiško družino in svoje življenje posvetila Bogu. V Portiuculi se je leta 1212 pred Frančiškom svečano zaobljubila revščini in poslušnosti. Njen odnos do Frančiška je bil dvojnega značaja – nekateri zgodovinarji pišejo o njiju celo kot o ljubezenskem paru. Vendar je ljubezen do vere in Boga vendarle zmagala.

³⁵ Zapustila je tristo enainosemdeset pisem, ki jih je vsa narekovala poklicnim pisarjem in veljajo za klasično literaturo, pričujejo za mistično teologijo zaradi mističnih nagnjenj se je morala leta 1374 v Firencah zagovarjati pred glavnim zborom dominikanskih kanonikov. Dve leti kasneje je odpotovala v Avignon, da bi prepričala papeža Gregorja XI., naj se vrne v Rim. Sodelovala naj bi tudi pri sklenitvi miru v Firencah. Knezom je v humanističnih in pobožnih pismih obljubljala, da se bo zavzemala za mir in ostala predana papežu. Leta 1377 je ustanovila samostan Belcaro in leto kasneje jo je papež Urban VI. prepričal, da se je preselila v Rim.

³⁶ Ta naslov do danes nosita samo ti dve ženski. Papež Pij II. jo je že leta 1461 razglasil za svetnico. Umrla je 29. aprila 1380, stara triintrideset let, ravno zaradi njenih zadnjih besed, da je vzrok njene smrti vnema za Cerkev. Na ta dan goduje.

- Za **Ivano Orleansko**³⁷ je bistvenega pomena pogum. V času, ko je v Angliji divjala stoletna vojna, je Ivana živela pobožno in domoljubno življenje. Pri trinajstih letih je slišala glas Svetega Mihaela, ki ji je razložil, da mora pomagati Karlu VII. priti na prestol³⁸.

Oboroženo s spremstvom so jo poslali v Orléans, ki je bil bliskovito zavzet, Ivanin pogum in neustrašnost pa so vsi slavili. Karel VII. je bil čez dva meseca okronan v Reimsu. Med ljudmi pa je začel krožiti mit o nepremagljivi devici in tako je Ivana kaj kmalu dobila nove sovražnike na strani nevoščljivih politikov³⁹.

Karel VII. je 1437. leta ponovno osvojil Pariz. Ker je želel ohraniti svojo moč, ni hotel, da bi za njegov prestol imela zasluge čarovnica in krivoverka, zato je čez tri leta dal proces obnoviti. Obtožnico proti Ivani Orleanski je leta 1456 papež Kalist II. le umaknil. Vendar je bila za svetnico proglašena šele leta 1920 od Benedikta XV.. (glej Schaubert, 1995: 260).

- **Marija Magdalena**⁴⁰ Spadala je k »služečim ženam« v Gospodovem spremstvu, k tistim ženam, ki so smele spremljati in oskrbovati potujočega pridigarja Jezusa in njegove učence. Marija Magdalena je bila med tistimi redkimi ženami, ki so bile deležne Učenikovega pouka in je šla z Gospodom do konca, tudi do križa, ko so ga učenci zapustili in se razbežali⁴¹. Evangelist Janez pa navaja Marijo Magdaleno kot posebno pričo Gospodovega vstajenja (prim. Jn 20, 11-18). Učencem je naznanila veselo novico: »Videla sem Gospoda; šel je k svojemu in našemu Očetu.«

---

³⁷ Sv. Ivana d' Arc, ki jo imenujemo Devica Orleanska, je bila hči kmečkih staršev iz vzhodne Francije. Neuka ni znala ne brati ne pisati in ni bila nič sanjavo dekle.

³⁸ Leta 1429 je odpotovala v Vaucouleurs, kjer jo je bil vojvoda Lothrinški peljal h kralju v Chinon. Na dvoru in duhovnikom je poročala o tem, kako končati obleganje Orléansa. Po zahtevi Karla VII. so jo preverili še teologi iz Poitiersa.

³⁹ Maja 1430 so jo Burgundci ujeli in jo šele z ogromno odkupnino izročili Angležem. Kralj ni naredil popolnoma nič za njeno osvoboditev. Leto kasneje se je proti njej začel v Rouenu proces, obtožili so jo dejanj proti Bogu in kanonskem pravu. Vsi ohranjeni dokumenti pričajo o njeni človečnosti, inteligenci, neustrašnosti in tudi o pretkanosti. Očitali so jo tudi njeno oblačenje v moška oblačila. Ivano so obsodili na dosmrtno ječo in jo čez nekaj dni na njeno željo zažgali na grmadi.

⁴⁰ Novica o novem preroku, učitelju, izganjalcu hudih duhov in čudodelniku Jezusu iz Nazareta je prišla do Marije Magdalene. Ko je bil ta nekoč v hiši farizeja Simona, se je opogumila, padla Jezusu k nogam, mu jih maznila z dragocenim oljem in brisala z lepimi dolgimi lasmi. Potem se je Marija pridružila ženam, ki so spremljale Jezusa, da je poslušala njegov nauk.

⁴¹ Marija se imenuje v krogu teh žena vedno na prvem mestu, kadarkoli jih Sveto pismo omenja. Prvo poročilo o dogodku velikonočnega jutra, kakor ga beremo v Markovem evangeliju, nam med ženami, ki so prišle k Jezusovemu grobu, spet na prvem mestu imenuje Marijo Magdaleno.

- **Terezija Avilska**⁴² je bila velika prenoviteljica karmeličanskega reda po prvotnih strogih pravilih (bosonoge). Umreti ali trpeti, je bilo njeno geslo. Zelo se je zavzemala za prenovo reda po vsej deželi. Leta 1571 je postala prednica v samostanu karmeličank de la Encarnación v Avili. Neutrudno je potovala po svetu, da bi ustanovila nove samostane. V njenem samostanu se je čez čas izoblikovala vedno močnejša opozicija, vendar se redovnemu vodstvu ni zdela verodostojna. V tako dramatičnih razmerah sta Terezija in Janez od Križa ustanovila skupaj sedemnajst ženskih in petnajst moških samostanov.

Prišla je navzkriž z inkvizicijo, zato so jo leta 1578 izgnali v Toledo. Po smrti so spoznali njeno versko gorečnost in reformacijsko vnemo in jo proglasili za svetnico⁴³ (Schauber, 1995: 532 – 535).

- **Atalja**⁴⁴ je edina ženska, ki je vladala Judom (841-835 pr.Kr.).

- **Debóra**⁴⁵ je bila edina ženska v funkciji Izraelove sodnice.

---

⁴² Sv. Terezija iz Avile na Španskem je izredna žena 16. stoletja. Dvanajstletna je izgubila mater. Začela je prebirati zabavne povesti iz viteškega življenja, postala je lahkomiseln, raztresena, posvetna, nečimrna. Oče je to opazil in dal hčer k avguštinkam. Na redovno življenje Terezija takrat še ni mislila; še želela si je, da je Bog ne bi poklical v samostan. Tedaj je živčno tako zbolela, da so jo morali vzeti iz zavoda. Ko je ozdravela, je dobila v roke pisma sv. Hieronima o deviškem in samostanskem življenju in v njej je dozorel sklep: šla bo v karmeličanski samostan. V samostanu so redovnice živele po olajšanih pravilih in tako je tudi Terezija rada zahajala v govorilnico in je pojemale notranje življenje. Medtem ko je druge učila molitve in premišljevanja, je sama vse leto opuščala premišljevanje. Iz napačne ponižnosti se ni imela za vredno, da bi se v premišljevanju združevala z Bogom.

⁴³ Papež Pij X. je dejal, da je Terezija mojster psihologije mistike. Nihče pred njo ni tako temeljito opisal področja mistike, pa tudi nihče pozneje ne. Na smrtni postelji je ponavljala: »Hči Cerkev sem.« Leta 1622 jo je papež Gregorij XV. Razglasil za svetnico. Kasneje jo je papež Pavel VI. leta 1970 razglasil za cerkveno učiteljico.

⁴⁴ Njeni izstopajoči lastnosti sta bili krvoločnost in hudobnost. Vse kraljeve otroke je dala pomoriti, razen dojenčka Joaša, ki ga je skrila njegova teta. Pri Joaševih sedmih letih je prišlo do državnega udar. Joaša so okronali za kralja, hudobno Ataljo pa so ubili.

⁴⁵ Debora je opogumljala vojskovodjo Baráka za boj proti poveljniku vojske kanaanskega kralja Jabína Siseraju. Zmaga, ki je sledila, je končala dvajsetletni kanaanski pritisk. (Sod 4-5)

- **Edith Stein**⁴⁶ je kot dvajsetletnica začela študirati filozofijo na univerzi v Vroclavu. Židovska vera ni imela pomembne vloge, saj se je na univerzo vpisala kot odkrita ateistka. Pri študiju se je srečala s filozofijo fenomenologa Husserla. Zapisala je: »Pri 21 letih sem bila polna pričakovanj. Psihologija me je razočarala ... fenomenologija pa me je takoj navduševala zaradi objektivnega načina dela (Menzel, 1998: 195).«

Preselila se je v Göttingen, postala Husserlova učenka in kasneje asistentka. A zaradi tega, ker je bila ženska in Židinja, ni smela predavati. Začasno se je približevala liberalnim idejam in se vključila v Združenje za ženske pravice.

Zanimivo pa je tudi njeno zanimanje za verska vprašanja⁴⁷. Ko je čez čas dobila v roke Povest duše, knjigo, ki jo je spisala karmeličanka sv. Terezija Deteta Jezusa (spisi svete Terezije iz Avile), jo je branje tako prevzelo, da je vzkliknila: »To je resnica!« Tedaj se je odločila, da bo postala katoličanka⁴⁸.

V sebi je začutila globoko povezanost s svojim narodom. Zapisala je: »Večina Judov ne priznava Kristusa. Ali ni zato dolžnost tistih, ki to razumejo, da nosijo ta križ.«⁴⁹ Svetničini spisi so zbrani v štirinajstih zvezkih in še vedno zbujejo veliko pozornost. Kot žensko-misleca so jo za blaženo razglasili 1. maja 1987, za svetnico pa 12. oktobra 1998, papež Janez Pavel II. pa jo je razglasil za zavetnico Evrope (glej Menzel, 1998:195).

---

⁴⁶ Rodila se je leta 1891 v Vroclavu kot sedmi otrok globoko verne judovske družine. Komaj je imela dve leti, ji je umrl oče. Mati Avgusta je zmoгла prebroditi hudo izgubo, ker je globoko verovala v enega Boga.

⁴⁷ Seznanila se je z mislimi vodilnih takratnih filozofov (Conrad-Martius, Max Scheler, Adolf Reinach ...) in prišla v stik z mislijo na Boga. Po Reinachovi smrti jo je vdova prosila, naj ji pomaga urediti moževo zapuščino. Srečanje s to globoko verno ženo ji je dalo misliti, kakšno veliko božjo moč da križ tistim, ki ga nosijo. Sama pravi, da je od tistega časa prenehala njena nevera.

⁴⁸ Krstiti se je dala v Speyerju, kjer je poučevala na učiteljskem seminarju dominikank je bila 1. januarja 1922.

Tedaj se je njeno življenje povsem spremenilo. Želela se je Bogu popolnoma posvetiti. Deset let je bila nato vzgojiteljica v šoli dominikank v Speyerju in docentka na pedagoškem inštitutu univerze v Münstru. Učenke so se je spominjale kot ljubeče matere in kot žene z globokim duhovnim življenjem.

⁴⁹ V tem času je tudi dozorela njena odločitev, da vstopi v karmeličanski samostan. To se je zgodilo 14. oktobra 1933 v Kölnu. Prepričana je bila, da je karmel edini kraj, kjer bo mogla svoje življenje darovati za rešitev duš, v samoti ter v veselju in preprosti pokorščini Pravilom in v skupnem življenju. Pri preobleki naslednje leto je prevzela ime Terezija Benedikta od Križa. Leta 1938 je napravila večne zaobljube, 31. decembra tega leta pa so jo premestili, da bi jo kot Judinjo rešili pred preganjanjem, v karmeličanski samostan Echt na Nizozemskem. Njeno najpomembnejše delo je »Končnost in brezkončnost bivanja«, študirala je življenje Tomaža Akvinskeega in mistika Juana de la Cruza.

Ko so holandski škofje med vojno povzdignili glas zoper preganjanje Judov, so se nacisti znesli predvsem nad tistimi Judi, ki so postali kristjani. 2. avgusta 1942 so jo gestapovci aretirali skupaj s sestro in ju. 9. avgusta ubili v Auschwitz u.

- **Mati Terezija** je predstavnica svetnice našega časa⁵⁰. Leta 1929 je Tereza prišla v Kalkuto kot učiteljica ter kmalu nato prevzela vodstvo šole. Bila je vedno šibkega zdravja, vendar je imela močno vero in voljo do življenja. Leta 1950 je papež odobril njeno kongregacijo »misijonark ljubezni do bližnjega«, ki so bile čez petnajst let povzdignjene v red. Predvsem v Indiji so poznali njeno požrtvovalno delo z revnimi, odvisniki od drog, prostitutkami in obolelimi za aidsom.⁵¹ (glej Menzel, 1998: 217).

---

⁵⁰ Skromna Agnes Gonxa Bojaxhiu, rojena v Skopju je z osemnajstimi leti stopila v red sester iz Loreta, ki so bile predvsem znane po misijonarskem delu v Indiji.

⁵¹ Neutrudno delo matere Terezije in njenih somišljenic, je bilo leta 1979 nagrajeno z Nobelovo nagrado za mir. Že v času življenja so jo v Indiji častili kot svetnico in po smrti je to tudi postala.

11. NAJPOMEMBNEJŠI MEJNIKI, KI SO PRIPELJALI DO »DANAŠNJEGA« ODNOSA DO ŽENSK V KRŠČANSTVA

Pod vplivom srednjeveške filozofije in metafizične logike je ženska ostala obravnavana kot drugi (s)pol. Kot takšna ni mogla imeti mesta drugje kot v zaprtosti doma, kjer je duhovno in telesno skrbela za svojega moža in otroke, ni pa se mogla razvijati kot avtonomen subjekt. Služila je zgolj kot zrcalo, ki je odsevalo moža⁵². Zaradi vzpostavljenega reda univerzalnosti, v katerem je univerzalno predstavljal moški (poleg tega je to bil bel samski zahodnjaški moški - White Anglosaxone Single), je bila ženska izločena in opredeljena kot drugo (Harcet, 2006).

Živimo v obdobju, ki je položaju žensk prinesel pravo preobrazbo. Družbene in kulturne spremembe, ki jih je prinesel feminizem, so globoko odmevale tudi v krščanstvu. Janez XXIII. je v okrožnici **Pacem in terris (1963)**⁵³ žensko vprašanje označil kot eno od znamenj časa in s tem utrl pot za ponovni razmislek o vlogi ženske v krščanstvu v **Apostolskem pismu o dostojanstvu žene** (Snoj, 1992: 640).

»Cerkveni socialni nauk, ki se je zrcalil tako v encikliki **Rerum novarum (1891)**, kakor tudi v **Quadragesimo anno (1931)**, ženske vedno znova potiska v družino k otrokom in gospodinjskemu delu. Leon XIII. pravi, da je njeno glavno področje dela izpolnjevanje gospodinjskih obveznosti in podobno misel najdemo tudi pri Piju XII., ki žensko enači z otroki in nespodobnimi (Nežič, 1992: 254).

Napetost med utemeljevanjem podrejenosti ženske in med evangeljsko resnico o enakosti moškega in ženske se je ohranila bolj ali manj do danes. Bistvo krščanskega sporočila se je ohranilo, toda velikokrat je trčilo ob človeške, psihološke, sociološke in kulturne meje.

V zadnjem obdobju rimokatoliška cerkev omenja ženske v posvetnem življenju z navidez spoštljivim tonom. Zelo poudarjeno govori o dostojanstvu žensk in njihovem popolnem priznavanju, vendar še vedno le v patriarhalnem okvirju njihovih vlog hčerke, žene, matere in gospodinje.

---

⁵² Več o tem piše Virginia Woolf v Lastni sobi (A Room of One's Own) leta 1929.

⁵³ Mir na zemlji

Uradni dokumenti katoliške cerkve, ki jih je podpisal Janez Pavel II. (**Okrožnica o človeškem delu, leta 1981, Apostolsko pismo o družini, leta 1982 in Apostolsko pismo o dostojanstvu žene, leta 1988**), še vedno ženskam, ki ne upravljajo vloge matere oziroma njihovega »naravnega poslanstva«, ne priznavajo popolne pravice do avtonomnega razvoja osebnosti.

Kongregacija za verski nauk je 31. julija 2004 pod vodstvom nemškega kardinala Josepha Ratzingerja, sedanjega papeža Benedikt XVI., predstavila dokument z naslovom **Pismo škofom o sodelovanju med moškim in žensko v Cerkvi in svetu**. Dokument opozarja na feministično misel, ki naj bi spodbujala sovraštvo in nestrpnost med spoloma in omogoča antropologijo, ki je v nasprotju z bibličnim pogledom na samo človeško raso in odnose med obema spoloma. Tako je dokument neke vrste tudi krajša ekspozičija biblične antropologije, predstavljene predvsem z namenom poudariti vrednote, ki naj bi jih feminizem spodkopal. Predvsem zaradi težnje po odstranitvi prevlade enega spola nad drugim in ko je poskušal izničiti razlike med spoloma. Potrebno je poudariti, da to pismo škofom izhaja iz dokaj samovoljne interpretacije feminizma, ki predpostavlja feminizem kot kritiko razmerij moči med spoloma.

S tem dokumentom je še enkrat ponovljena izjava apostola Pavla: »Ni ne Juda, ne Grka, ni ne sužnja, ne svobodnjaka, ni ne moškega, ne ženske: kajti vsi ste eden v Kristusu Jezusu (Gal 3,28)«, kar ne pomeni opustitve razlike med žensko in moškim, temveč poudarja, da je v Kristusu konec rivalstva, sovražnosti in nasilja, ki so rušili odnos med žensko in moškim.

Za boljše razumevanje dostojanstva žensk in njene vloge v družbi in Cerkvi nas dokument spomni na materinstvo kot ključni moment ženske identitete. Vendar opozarja, da ne smemo gledati na žensko zgolj z vidika biološke prokreacije, saj se po cerkvenem nauku materinstvo lahko realizira tudi tedaj, ko ni telesnega rojstva (Harcet, 2004: 100).

Nekateri mediji so listino označili kot »novodobno križarsko vojno« proti ženskam. Dokument predvsem poudarja, da sta moški in ženska različna od trenutka, ko sta bila ustvarjena. Vendar pa kljub različnosti drug na drugega ne gledata kot na vir nesoglasij, ki jih je treba premagati z zanikanjem, temveč kot na vir sodelovanja, ki se napaja iz njunega vzajemnega spoštovanja razlik med njima.

Med osnovnimi vrednotami, ki zaznamujejo življenje žensk, je tudi odprtost za drugega. Čeprav feministično izrazoslovje bolj poudarja skrb zase, imajo ženske globoko intuicijo za dejanja, ki prinašajo življenje, prispevajo k rasti in k varovanju drugega.

Materinstvo je ključni dejavnik ženske identitete, kar ne pomeni, da smemo ženske gledati samo z biološkega vidika posredovanja življenja, je pa prav tako zapisano v dokumentu (Pismo škofom o sodelovanju med moškim in žensko v Cerkvi in svetu). Ženska je nenadomestljiva v družini in v družbenem življenju, pri skrbi za druge. Če ponovim besede Janeza Pavla II., je tukaj »genialnost žene« zelo očitna. Žena je pomembno in dejavno navzoča v družini in na poseben način suverena v družbi, saj se prav tu oblikujejo posamezniki, ki so del družbe. Zato bi žene morale biti navzoče v poklicnem življenju in pri organizaciji družbe, imeti dostop do odgovornih položajev. S tem bi dobile možnost, da bi navdihovale nacionalne politike in predstavile izvirne rešitve gospodarskih in družbenih problemov. Ta dokument ženske nikakor ne izriva iz javnega življenja, prav nasprotno, saj se zavzema za njihovo prepoznavnost. Dokument poudarja, da ne smemo pozabiti na vzajemnost dveh področij, ki sta pomembni in imata drugačne značilnosti za ženske kakor za moške: delo in družina. Prav v tej točki dokument opozarja na najbolj pereče vprašanje žensk, ki so matere in želijo hkrati imeti uspešno kariero. Vsekakor so delovna mesta, delovne naloge in delovni čas neprilagojeni ženskam, ki bi želele hkrati uspešno združiti obe področji in ne bi bile postavljene pred izbiro »dom ali družina«. Ampak dokument ni doživel najbolj pozitivnega sprejema, kakor da usklajevanje poklicnega in družinskega življenja sploh ne bi povzročalo nobenih ovir.

Kongregacija za verski nauk je prav tako poudarila, da je nujno pravično vrednotiti dela, ki ga žena opravlja v družini. Tako bi se lahko ženske same odločile, če bodo ves svoj čas in delo posvetile družini in s tem ne bi bile stigmatizirane ali ekonomsko zapostavljene. Ostale, ki pa bi se odločile za zaposlitev, bi morale imeti sprejemljiv delavnik, da jim ne bi bilo potrebno zanemarjati družine.

Papež Janez Pavel II. je v **Pismu ženskam (1988)** poudaril, da se bo vsej družbi obrestovalo ustvarjanje razmer, v katerih se bo mati lahko, ne da bi zavirali njeno svobodo ali pa jo psihološko in praktično diskriminirali in ji dodelili slabši položaj v primerjavi z drugimi ženskami, posvetila skrbi za otroke in njihovo vzgojo. To pa ni zgolj pravni, ekonomski ali organizacijski problem, temveč gre predvsem za problem mentalitete, kulture in spoštovanja.

Dokument skuša brez predsodkov priti do napredka ženskih pravic v družbi in družini in spremeniti pogled, ki moške označuje za sovražnike, ki jih je vedno potrebno premagati. Pravo razmerje pa v takšnem odnosu ne more uspevati. Za uspeh so potrebni vzajemna ljubezen, zaupanje, mir in sreča. Odpraviti je potrebno razločevanje med spoloma pri izobraževanju, delu v družini, dostopu do javnih služb, na konkretnih področjih socialne politike, skratka na področjih, kjer takšnega razločevanja zagotovo še niso presegli. Toda uveljavljanje enakega dostojanstva obeh spolov mora biti skladno s priznavanjem različnosti in vzajemnosti med njima.

Za vse to se je papež zavzel tudi v **Pismu ženam** (1996), ko je zapisal: »Žena, zlasti v vsakdanjem darovanju drugim, uresničuje globoko poklicanost lastnega življenja, ženska ki morda bolj kot moški vidi človeka, ker ga gleda s srcem. Vidi ga neodvisno od raznih ideoloških in političnih sistemov. Vidi ga v njegovi veličini in mejah, zato si prizadeva, da bi mu prišla naproti in mu bila v pomoč.«

Do **2. vatikanskega cerkvenega zbora** je veljalo, da je Cerkev samo sveta, popolna in nedotakljiva. Kar ni res. Cerkev je tudi grešna, kar je jasno povedala na koncilu. Za grehe iz preteklosti se je papež Janez Pavel II. celo javno opravičil v jubilejnem letu 2000. V **Poročilu Svetega sedeža za IV. konferenco o ženskah** leta 1996 je papež Janez Pavel II. zapisal, da smo žal dediči preteklosti in okoliščin, ki so v vseh časih in na različne načine oteževale življenjsko pot žensk. Da je dostojanstvo žensk bilo nepriznано, prednosti popačene, da so pogosto bile izrinjene na rob in ponižane ter da za to nosi določeno objektivno odgovornost tudi Cerkev.

Leta 1997 so v vseh tedanjih treh slovenskih škofijah potekali pastoralni zbori, ki so pripravljali potek sinode. Sinoda je potekala na dveh zasedanjih leta 1999 in 2000, na njej pa so določili smernice, ki so kasneje dobile obliko dokumenta, kot so koncilski dokumenti (I. Štuhec). Januarja 2001 so sprejeli sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem z naslovom **Izberi življenje**, decembra 2001 pa ga je potrdila Kongregacija za škofe v Rimu. Kljub temu, da je med sklepi prvega poglavja poudarjena skrb Cerkve za »občutljivost sodobnega človeka za svobodo posameznika«, ni nikjer navedeno katerokoli cerkveno telo za odpravljanje diskriminacije do žensk, za zmanjševanje njihove družinske in gospodinjske preobremenjenosti, zato je nedvoumno umestno vprašanje, čigava ideološka načela vključujejo navidezna splošna nevtralna razpravljanja o človeku kot posamezniku. V tem oziru se sklepni dokument trdno oklepa večnostnih stališč, ki ne upoštevajo dovolj resno sprememb v konkretnih okoliščinah (glej Jogan, 2002: 4).

12. ANALITIČNI DEL

V tem delu bom poskušala teoretska izhodišča in hipoteze dokazati s pomočjo pridobljenih podatkov preko raziskave Slovenskega javnega mnenja. Podatke sem podkrepila še z lastno raziskavo, sicer v manjšem obsegu anketirancev in osebnostnima intervjujema z go. doc. dr. Marjano Harcet⁵⁴ in doc. dr. Marjanom Smrketom⁵⁵.

Usmerila sem se na dve področji. Prvo področje je v povezavi s pravim krščanskim pomenom pojma ženske. Medtem ko je drugo področje usmerjeno v pomen same vloge Cerkev in položaj žensk, kar želim povezati tudi glede na spol in sedanost.

Glede na to, da je anketa bila izvedena v Sloveniji in v manjšem obsegu na mednarodnem področju, je večina tujih anketirancev pripadala rimokatoliški cerkvi, kar 70.8% , v moji raziskavi pa je 65% anketirancev pripadnikov rimokatoliške cerkve, ostali pa so se izrekli za ateiste (glej tabelo 6). Tudi v tem delu se bom osredotočila na rimokatoliško cerkev.

12.1 »OSNOVNI POMEN« ŽENSKE V KRŠČANSTVU

Doc. dr. Marjana Harcet meni, da je težko določiti »osnovni pomen« ženske v krščanstvu. Če pa vendar govorimo o pomenih glede na predpisane vloge, ugotovimo, da pomen ni en in/ali enoten.

Medtem ko so ženske ob nastopu krščanstva imele vlogo prvih glasnic o Kristusovem vstajenju in so v svojih domovih gostile prve krščanske skupnosti, je kasneje pod vplivom oziroma nadaljevanjem patriarhalne tradicije njihova vloga vse bolj slabila in postajala vse bolj omejena na domača ognjišča in samostanske zidove.

Tako se je vse bolj poudarjala ženska biološka določenost ter njena vloga žene in matere, v določeni meri pa se jo je izključilo iz domene javnega, predvsem tam, kjer so svoje pozicije zavzemali in krepili moški.

---

⁵⁴ predavateljica na Teološki fakulteti v Mariboru

⁵⁵ predavatelj na Fakulteti za družbene vede

Pač pa je ženska še vedno pogojena z metafizičnim pogledom, ki ji vloge pripisuje glede na lastnosti, ki naj bi izvirale iz njene biološke različnosti od moškega. Toda osnovni problem ni v sami določitvi različnih ženskih in moških vlog. Težava je v tem, da se te vloge različno vrednoti. Šele s spremembo mišljenja, ki dovoljuje takšno »nepravično« vrednotenje, bo spolna dihotomija presežena (Harcet, 2006).

Če povzamem doc. dr. Marjana Smrketa, ki pravi: »Starejši duhovniki in tudi kakšen mlajši ne govorijo o ženskah, ampak o ženi. Žena ima vlogo v družini in postane pomembna šele s tem, ko postane mati (Smrke, 2005).«

V anketi sem zastavila odprto vprašanje, kakšen je osnovni pomen ženske v krščanstvu, saj sem bila prepričana, da bo večina pomislila na materinstvo.

Živimo v času postmoderne in na nek način tudi pozabljamo tradicijo, zato je prav zanimivo, da poleg tega, da je 76% anketirancev zapisalo, da je osnovna vloga ženske biti mati in vzgojiteljica (kar je razvidno iz tabele 5). Sledijo odgovori kot so žena, gospodinja in drugo. Pri odgovorih ni večjih razlik med spoloma, še vedno pa je v glavah anketirancev zasidrano tudi dejstvo, da je moška vloga služiti denar, saj se s tem strinja oziroma močno strinja kar 36% moških in dosti manj, 24%, žensk. Kar kaže, da imajo moški močnejše prepričanje, da je njihova glavna naloga preživetje in finančna preskrba družine.

Glede na to, da je bila na tem raziskovalnem področju izvedena mednarodna raziskava, sem poskusila oceniti tudi razliko med različnimi verami, vendar je bilo večina anketirancev rimokatoliške vere, tako da je iz tabele 4 razvidno le približno sorazmerje rimokatoliških anketirancev z vsemi ostalimi, saj je tradicionalno moško vlogo pripisalo 34% rimokatolikov, kar 4% anketirancev pa odstopa od povprečja.

12.2 GLAVNA VLOGA ŽENSKÉ V SVETU

Če določila o pravi vlogi ženske v sodobnem svetu povežemo s samopoudarjanjem Katoliške cerkve, da je edina nosilka prave moralnosti, je razumljivo, da je pravno in moralno dopusten le poseben način življenja žensk, da še naprej vdano sprejemajo vzorce življenja, predvsem po meri moških (Jogan, 2005: 600).

»Ženske same so šle v drugo skrajnost, da so skušale med uporom patriarhatu same uvesti matriarhat, tako da smo povzročile, da ni več imenitno, če si mati – pa vendar je materinstvo

čudovito poslanstvo, da ni več imenitno, če si gospodinja – pa je to nekaj čisto običajnega, imenitno pa je biti poslovnež. Ženska vloga je s tem veliko izgubila in feminizem je sprožil boj proti ženski naravi (Žerovnik v Mladina, 2003:31). Zavedati se moramo, da pri emancipaciji ne gre za poceni izenačevanje z moškimi, ampak za nekaj mnogo več: za sprejemanje sebe kot ženske v svoji drugačnosti in enkratnosti (Ingrid Trobisch v Družini, 2004: 12).

12.3 VPLIV KRŠČANSTVA NA POMEN ŽENSKE

Glede na izbrano temo diplomske naloge, me je zanimalo, kako ostali ljudje gledajo na krščanstvo, če ga povežemo s položajem žensk. Zaradi lažje analize podatkov, sem jim ponudila odgovore kot so: zelo močan; včasih zelo močan, sedaj se zmanjšuje; srednje močan; šibak vpliv; ga sploh ni.

V povprečju je kar 68,3% anketirancev odgovorilo, da je bil vpliv včasih zelo močan in se sedaj zmanjšuje. Da vpliva sploh ni, je odgovorilo le 11,7% vprašanih, zanimivo pa je, da so to bile same ženske.

Če govorimo o situaciji v svetu nasploh, danes katoliška vera ni več v toliki meri "zatirajoča" do žensk, kot je bila v zgodovini. Govorim seveda o situaciji v civilni družbi. Poleg tega je najbolj očitna diskriminacija pri zaposlovanju, saj se delodajalci otepajo mladih žensk brez otrok, ki bodo v prihodnje skoraj zagotovo imele otroke in mamice z majhnimi otroki zaradi bolniške. Še danes je v zavesti ljudi nekakšna tradicionalna vloga ženske matere, gospodinje, ki prepušča vse velike odločitve moškim. Vendar je danes tovrstna diskriminacija vsaj zavita v normativno-pravni kontekst, na katerega se lahko ženske tudi formalno sklicujejo. Formalno-pravno so v zahodnem svetu enakovredne moškim. V realnosti pa se manjša vloga žensk kaže predvsem v majhnem odstotku žensk v politiki in na menedžerskih ter direktorskih položajih, kar zagotovo lahko povežemo s tradicionalno vlogo ženske v vlogi matere in ne karieristka. Počasi se tako moški kot ženske privajajo na večje in bolj enakopravne vloge žensk – tudi na t.i. moških področjih, četudi je tradicionalna zavest še vedno prisotna.

Dr. Harcetova pravi, da glede na to, kaj sprejmemo za izhodišče, lahko različno odgovorimo, ali je krščanstvo v preteklosti prispevalo ali zaviralo pridobitev enakopravnega statusa žensk. Vsekakor pa meni, da je krščanstvo ne glede na to imelo odločilno vlogo pri konstituiranju pravic žensk, če že ne zaradi krščanstvu lastnega temeljnega sporočila zapovedi ljubezni, pa

je ravno zaradi egalitarnih nastavkov, notranjih vezi, povzročilo subverzijo obstoječih konceptov, na katerih je temeljila določitev spolnih vlog.

Z drugimi besedami: krščanstvo kot religija, ki temelji na zapovedi ljubezni, je kljub svojim odstopanjem od le-tega v odnosu do žensk, pa tudi zaradi odstopanj od tega temeljnega načela, omogočilo temelj, na osnovi katerega se je razvilo razumevanje človekovih oz. pravic žensk.

Enako velja za današnji čas. Pravice, ki so ženskam podeljene in tiste, za katere smo ženske prikrajšane, spoznavamo preko že obstoječih konceptov in vlog. Prepričanje, da bo prišel idealen čas, ko bodo vse pravice dosežene (ne glede na to, o kateri deprivilegirani skupini ljudi govorimo), je utopično, saj se vedno znova pojavljajo novi izzivi in nove potrebe⁵⁶.

Glede na to, (kar je razvidno iz tabele 7) da je kar 80% žensk prepričanih, da so v podrejenem položaju in da se s tem strinja 65% moških, lahko izpeljemo, da se ženske zavedamo svojih pravic. Zakaj jih torej ne uveljavimo?

12.4 PRIPADNOST VERI IN ZAUPANJE CERKVENIM IN VERSKIM ORGANIZACIJAM

Iz tabele 1 je razvidno, da ima vera še vedno velik vpliv, saj je v anketi kar 21% anketirancev, ki pripadajo rimokatoliški veri, potrdilo izjavo, da bi v primeru, če bi bil izglasovan zakon, ki bi bil v nasprotju z verskimi načeli, verjetno spoštovali verska načela. Kar 16,4% jih bi zanesljivo spoštovalo verska načela in v nasprotju bi jih le 22,9% verjetno spoštovali zakon. Le 7,7% pa bi jih zanesljivo spoštovali zakon. Kar je primerljivo tudi z analizo skupnih rezultatov, torej tudi ostalih verskih skupnosti in ateistov.

Iz te tabele 2 je razvidno, da bistvenega odstopanja v zaupanju v cerkvene in verske organizacije med spoloma ni. Največja razlika se kaže pri odgovoru sploh ne zaupam, kjer kar štiri odstotke manj žensk kot moških sploh ne zaupa cerkvenim in verskim organizacijam.

---

⁵⁶Kot primer lahko omenimo kondome – RKC nasprotuje uporabi kontracepcijskih sredstev in to najpogosteje v škodo žensk, vendar si pred stoletji ženske niso mogle niti predstavljati, da bi si prizadevale za pravico do kontracepcije. Seveda tu mislim na pravico, ki jo svojim vernikom/vernicam odreka RKC.

12.5 ŽENSKO DUHOVNIŠTVO

Vprašanje položaja žensk znotraj institucije Cerkve se je posebej zaostriilo po II. vaticanskem koncilu (1962-65) in je še vedno eno izmed najobčutljivejših področij. V krogih feminističnih teogonij so zahteve po posvetitvi žensk v duhovnice vedno večje.

Poslanica *Inter insigniores*, Izjava o ženskem duhovništvu, papeža Pavla VI. iz leta 1976 je bila naslovljena na krščansko občestvo s samo enim argumentiranim odgovorom - tradicijo. Papež je zapisal, da je Jezus moški, prav tako so bili vsi apostoli moški in da so v dvatisočletni zgodovini bili za duhovniške poklice posvečeni samo pripadniki moškega spola.

Zopet se nehote znajdemo pri tradiciji dojemanja žensk v cerkvenem občestvu. Kajti katoliška cerkev še vedno trdno zavrača vse možnosti, da bi lahko bile tudi ženske duhovnice.

Pomembno vlogo naj bi prav tako imela narava simbola, saj ženske ne morejo simbolizirati moškega – Kristusa. Cerkev je ženskega spola, je Kristusova nevesta, zato je popolnoma neprimerno, celo grešno napeljevanje h homoseksualnosti, če bi ženska (v podobi Kristusa) služila nevesti – Cerkvi (Volasko, 1994).

Najbolj starodaven način vstopanja žensk v cerkev je redovništvo. Do pred kratkim je bil to skoraj edini način socialne mobilnosti za ženske iz nižjih slojev, samostansko življenje pa edina dopustna alternativa tradicionalni ženski vlogi, možnost izobrazbe in poklica v posvetni sferi. Ženski samostani so bili eden redkih avtonomnih prostorov, kjer so se ženske lahko družile (Kozinc, 1996:5).

Tudi Janez Pavel II. je zatrjeval, da sta oba spola poklicana k različnim vlogam, ki jim pripadata.

V Katekizmu katoliške Cerkve (1993) so navedeni argumenti, ki bodo zagotovo še dolgo pošteno vplivali na položaj ženske v cerkveni instituciji, kot na primer: »Gospod Jezus je izbral moške, da je izoblikoval zbor dvanajstih apostolov in apostoli so delali isto, ko so izbirali sodelavce ... Cerkev priznava, da jo ta izbira Gospoda samega obvezuje. Zato posvečenje žensk ni mogoče (ibid. 413).«

Žensko duhovništvo so večkrat izrecno prepovedali, prvič v Niemsu, kasneje tudi v drugih mestih in dodali, da se ženska ne sme približati oltarju, kaj šele pridigati - to je moško delo. Papež Soter (168-177) je celo izjavil, da če se ženske dotikajo svetih posod in posvečenih prtov, pomeni to kršenje svetosti in zasluži najodločnejši ukor in grajo. (glej Volasko, Košir; 1995: 146)

»Leta 1985 je bil objavljen Concilium 202, posvečen ženskemu bogoslovju – Ženske, nevidne v bogoslovju in v Cerkvi. Opozarja na to, da kljub študiju bogoslovja le redko katera ženska postane profesorica, ki pa ne sme pridigati ali povedati svojega mnenja o dejavnosti RKC ter da ženske še vedno nimajo dostopa do škofovstva in kardinalskega zbora (glej Janžekovič, 1986: 401).

Marjana Harcet v intervjuju pove, da bi po njenem mnenju ženske lahko bile katoliške duhovnice, ker kot je omenil prof. Drago K. Ocvirk v intervjuju za Dnevnik, tudi sama ne vidi nobenega teološkega razloga proti ženskim duhovnicam. Zakaj le-te nimajo možnosti v RKC? Zato ker je RKC konzervativna institucija. S konzervativnostjo tu ne mislim na negativne konotacije, ki so sicer pripisane temu pojmu, ampak na konzervativnost kot tako – na težnjo po ohranjanju stanja, kakršno je. Žensko duhovništvo pa bi strukturo Cerkve v celoti spremenilo in jo najbrž postavilo pred neke nove izzive.

S tem se strinja tudi doc. dr. Marjan Smrke, ki v intervjuju pove, da so številne sociološke sile, ki silijo katoliško cerkev v »modernizacijo«, npr. kriza katoliškega duhovniškega poklica. Sicer je to zadnja, skrajna odločitev. Počasi se spreminja s tem, da so ženske lahko katehetinje, vendar duhovnice še vedno ne. »Prej je možno, da bodo sprejeli, da lahko duhovniški poklic opravlja vzoren zakonski mož, kot ženska,« pove dr. Smrke.

A obstaja tudi druga plat medalje, ki potrjuje konzervativnost in tradicijo Cerkve. Če povzamem besede Jennifer Ferrara (nekdanja luteranska pastorka, danes katoličanka), ki nasprotuje posvečenju žensk v duhovnice in razlaga, da v katoliški Cerkvi duhovnik deluje »in persona Christi«, Kristus je ženin in Cerkev njegova nevesta. Ta svatbena skrivnost se kaže v vsej stari in novi zavezi. Pravi, da je potrebno povsem spregledati pomen svatbene skrivnosti za zgodovino odrešenja, če hočemo iskati argumente za posvečevanje žensk (Družina 34, 2004: 5).

Možnosti za duhovništvo ženske nimajo zaradi rigidne in tradicionalistično usmerjene cerkvene institucije, ki višja hierarhična mesta tradicionalno dodeljuje moškim. Problem ni le v vodilnih možeh RKC, temveč tudi v ženskah – nunah, vernicah, ki v tako patriarhalno hierarhijo nočejo ali ne znajo podvomiti. Cerkev pa bo morala v prihodnosti imeti dobre argumente, da bo onemogočala duhovništvo ženskam, saj kot kaže tabela 8 kar 78% vseh anketirancev podpira žensko duhovništvo, in sicer 82,4% moških in 77% žensk.

12.6 MODERNIZACIJA CERKVE V ODNOSU DO ŽENSK

V tem delu se bom najbolj osredotočila na vprašanje: Ali vidite kakšno možnost, da se bo tudi Cerkev delno modernizirala, prišla v korak s časom, zapustila konzervativno mišljenje in priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam in jim dala v prihodnosti enake možnosti? Da krščanstvo ne bo več mačistično ampak enakopravno usmerjeno.

Če na začetku povzamem odgovor sestre Marjane Harcet, ki pravi, da je cerkev v času pontifikata Janeza Pavla II. »priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam«. Janez Pavel II. v Poročilu Svetega sedeža za IV. konferenco o ženskah poudaril, da Cerkev danes obžaluje in priznava, da nosi določeno objektivno odgovornost za nepriznavanje dostojanstva žensk tudi Cerkev. Pravi, da smo žal dediči preteklosti in okoliščin, ki so v vseh časih in na različne načine oteževale življenjsko pot žene. Njeno dostojanstvo je bilo nepriznано, prednosti popačene, pogosto je bila izrinjena na rob življenja in celo ponižana v deklo (PŽ 3).

Ta izjava kaže na to, da si Cerkev danes prizadeva za priznavanje dostojanstva žensk, vendar je pričakovati, da bo to sovpadalo s pogledom aktivističnih in določenih feminističnih pogledov na ženske iluzorno. Kljub temu pa verjamem, da je preoblikovanje obstoječih konceptov možno, če na ženske gledamo v skladu z omenjeno evangeljsko zapovedjo ljubezni, saj ta presega nasilne koncepte, ki jim je tudi Cerkev nemalokrat podlegla. S to mislijo se deloma strinja tudi prof. dr. Marjan Smrke doc., ki pravi, da so številne »sociološke« sile, ki silijo katoliško cerkev⁵⁷ v t.i. »modernizacijo«, npr. kriza katoliškega – duhovniškega poklica. Sicer je to zadnja skrajna odločitev.

---

⁵⁷ To pa je odvisno tudi od posamezne smeri krščanstva, ker so npr. ponekod ženske lahko celo škofinje.

12.7 ŽENSKA NEENAKOPRAVNOST V SEDANJOSTI

Slovenska ustava zagotavlja vsakomur enake človekove pravice, ne glede na narodnost, veroizpoved, gmotno stanje, raso, spol itd. Da bi stopili na prste številnim diskriminacijam zaradi spola smo dobili še: Zakon o enakih možnostih žensk in moških, Zakon o delovnem razmerju ter Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Kar je v omejenih aktih idilično zapisano, v realnosti ne zgleda tako rožnato. Na eni strani so danes ženskam in moškim zakonsko zagotovljene enake pravice – pravica do šolanja, zaposlovanja, političnega delovanja. Na drugi strani pa ženske še vedno zasedajo slabše položaje in slabše plačana delovna mesta, v političnem delovanju so redke in še vedno opravljajo večino neplačanih, gospodinjskih, del (Verša, 1996: 12). Še vedno se jim krati pravica do reproduktivne izbire oz. do odločanja za splav kot nadzora nad lastnim življenjem, zdravjem, spolnostjo in rodnostjo (Kveder Obersnel, 1998).

Od ženske se pričakuje, da bo razumevajoča zakonska družica, ljubeča mati in skrbna gospodinja. Moderna ženska hodi še v službo, saj ena plača v družini ni dovolj za dostojno življenje. Pot vsake uspešne ženske je tlakovana s številnimi ovirami. Te so med drugim pomanjkanje časa in preobremenjenost z različnimi vlogami, podcenjevalen odnos moških do žensk, pomanjkanje izkušenj, nenaklonjeno javno mnenje do žensk v politiki, občutek ogroženosti pred uspešnimi ženskami pri moških in premajhna agresivnost žensk.

Mlade ženske v Sloveniji vedno težje najdejo zaposlitev, čeprav imajo višjo izobrazbo kot moški. Delodajalci se bojijo, da bodo takoj, ko jih bodo zaposlili, zanosile. Nekatere morajo zato podpisati celo listino, da še nekaj let ne bodo imele otrok. Če bi vendarle zanosile, morajo že vnaprej podpisati odpoved.

Na delovnem mestu je ženskam potrebno veliko več dokazovanja za uspeh kot moškim. Kljub službi pa se od žensk pričakuje, da bodo skrbele tudi za dom in družino. Znano je, da se moški v povprečju ukvarjajo z gospodinjstvom in skrbijo za dom in družino sedem ur na teden, ženske pa kar šestindvajset.

Diskriminacija je vidna tudi pri plačah. Celo vrhunske menedžerke imajo v povprečju kar za 25 odstotkov nižjo plačo kot njihovi kolegi na enakih delovnih mestih. Prav tako imamo ženske izjemno omejen dostop do politike.

Po navajanju Marjete Potrč, namestnica generalnega direktorja Krke,d.d., hitre analize podatkov o plačah pokažejo, da so v vseh tarifnih razredih, razen v prvem in tretjem, moški v

povprečju bolje plačani od žensk. Zanimivo je, da je med ključne in perspektivne kadre uvrščenih več žensk kot moških, kar velja za vodenje na srednjem nivoju in za strokovna dela, ne pa za najvišjo raven vodenja, kjer je več moških kot žensk. »Zaznavamo, da je v naravi ženske, ki želi narediti kariero, da se zadovolji s srednjim nivojem vodenja. S tem zadosti svojim ambicijam, ob tem pa še veliko lažje usklajuje materinstvo in družinske obveznosti. Primerjava visoko strokovno usposobljenih žensk in žensk, ki so bile izbrane kot vrhunske voditeljice, je pokazala, da so bile izbrane tiste, ki poleg svojih tipično ženskih lastnosti kažejo nekatere tako imenovane moške značilnosti (pogum, analiza, dejstva, racionalnost, poglobljenost, premišljenost) (Železnik v Naša žena, 2005: 9).«

Če povzamem Nevo Železnik, novinarko, ki je pred tridesetimi leti zapisala: »Če so ženske preveč uspešne, moški pogosto začno namigovati, da so frigidne. Pri tem pa nikoli ne omenjajo, da bi bili moški, ki gredo tudi prek trupel, da se dokopljejo do stolčka, impotentni. Tako je še danes (Železnik v Naša žena, 2005: 10).«

»Grobe formalne diskriminacije je vse manj, obstajajo pa pretanjeni načini diskriminiranja, o čemer je težje govoriti. Dejstvo je, da se morajo ženske bolj dokazovati kot njihovi kolegi, da napredujejo bolj postopoma in da tu ni kakšnih velikih skokov. Ženske morajo delati strašansko dobro in veliko ter se bolj dokazovati kot njihovi moški kolegi. Sicer nekatere pravijo, da jih kolegi, s katerimi delajo obravnavajo kot enakopravne partnerice. Ampak pot do tega je trnova, težka in dolga (Antić v Naša žena, 2002: 6).«

Nenaklonjenost ženskam na višjih položajih je med drugim precej povezana tudi z dojemanjem tradicionalne vloge ženske. Glede na spremembe vrednot in pojmovanja vlog pri mlajših generacijah, je Darja Odar, prepričana, da se bo povečevala tudi naklonjenost javnosti do večjega števila žensk na višjih položajih (npr. v politiki) (glej Grisogono v Naša žena, 2002: 7).

3000 let se je utrjevala moška dominacija. Seveda je ne moremo odstraniti v desetletjih, ampak v stoletjih. Model Joganove predvideva spreminjanje od 21. do 29. stoletja. Pravi, da ni tako pesimistična, da bi mislila, da se ničesar ne da spremeniti (Jogan v Ona, 2005: 17).

»Družbeno-kulturni položaj žensk in moških v krščanstvu je v marsičem dedič bibličnega izročila – tako v smislu spoštovanja osebe, kakor tudi v smislu različnih oblik diskriminacije v odnosu do ženskega sveta. Sodobne svetopisemske študije zelo upoštevajo »androcentrične« kulture, v katerih so živeli pisatelji Svetega pisma in ki so nedvomno zaznamovale način pisanja o moških in ženskah ter njihovem družbenem statusu. Zaradi tega je potrebno razvozlati sporočilo in ga osvoboditi togih kulturnih mej (po Prim. E. Schussler Fiorenza, *In memory of her*, New York 1982; navaja M. Midali, n.d., 134.).«

A kljub vsemu se je tudi ženska z razvojem končno lahko izkazala na mnogih področjih, ki so ji bila prej nedostopna. V prepričanju, da se mora osvoboditi nadvlade moškega, je ženska prevzela moške vzorce v škodo lastne identitete in v nasprotju s svojo notranjo naravo. Znotraj nje se skriva bivanjska kriza, kljub temu, da se na zunaj zdi bolj enakopravna.

Kako naj razumemo sporočilo Drugega vatikanskega koncila (Koncilska poslanica ženskam, 8. december 1965): »Toda prihaja čas in je že prišel, ko ženska celovito opravlja svoje poslanstvo, ko si pridobiva vpliv v družbi in ko je dosegla moč, ki jo doslej še nikoli ni imela. V času, ko se človeštvo srečuje s tako globoko preobrazbo, lahko zato ženske, razsvetljene z evangeljskim duhom, veliko pripomorejo k temu, da človeštvo ne bi propadlo.«

S temi besedami so žensko malo zmedli, zavedla se je veličine svojega poslanstva in hkrati ostala nezadovoljna z načinom življenja, ki so ji ga dopuščali. Padla je v zaskrbljujoče obdobje, krizo identitete. In lahko bi rekli, da te krize še ni prebrodila in ženska še vedno hoče za vsako ceno doseči enakopraven položaj. Ženska se je oddaljila vsemu, kar ji je oviralo pot k njeni enakopravnosti, uresničevanju njenih želja. A se je na koncu znašla sama, izgubljena, brez vsake zaščite, v začaran krog. Nesrečna ženska pomeni tudi nesrečnega moškega. Zatem trpijo še otroci, skratka cela družina. Kar kaže tudi na našo bolno družbo, polno ločitev in delitev vseh vrst. V tem stanju naše družbe igra ženska glavno vlogo, kajti ravno od nje je odvisno, če se bodo vse stvari postavile na pravo mesto. Opustiti mora željo biti kot moški in priznati svojo drugačnost, vendar ne kot pomanjkljivost, ampak kot bogastvo. Ženska ima torej prevladujočo vlogo v času velikih sprememb človeštva. Moškemu lahko pomaga, ga povzdigne in naredi iz njega novega človeka (Croissant, 1992: 68).

Še bolj kot moški je za poglede, ki so usmerjeni nanjo, občutljiva ženska. Potrebuje priznanje, želi ugajati, toda njena najgloblja potreba je, da je ljubljena. Morda pogreša prvo začudenje moškega-Adama nad žensko-Evo, tisti pogled, ki bi jo spremenil v popolno žensko in srečo za moškega. Toda padeč je spremenil milino v krhkost in ta slabost ji večkrat grdo ponagaja in jo zavede v odločitve, ki jo podjarmijo, namesto da bi jo osvobajale, in iz nje naredijo sužnjo drugih ljudi. Tako se zapre v podobo površinske ženske, ženske-predmeta, ki ne ustreza temu, kar je globoko v notranjosti, in jo sili v igro zapeljevanja, ker želi pritegniti pozornost, biti središče sveta, najlepša, najinteligentnejša, na vsak način naj. Žal v tem iskanju, ki je v osnovi upravičeno, ženska izgubi svojo pravo identiteto. Ko želi ugajati vsem, se razdrobi in izgubi svojo privlačnost, ne ve več, za kaj je pravzaprav ustvarjena in poklicana, kaj je njena naloga in kaj njeno poslanstvo.

Redke so ženske, ki imajo posebej pozitivno predstavo o sebi in se same po sebi dobro počutijo v svoji koži. Celo tiste, ki so videti bolj samozavestne, pogosto skrivajo pod masko hudo stisko, ki je nočejo priznati. Vendar je za to krivo prikazovanje žensk tudi skozi medije, v popolnih oblikah, ki ne obstajajo. Vendar mora današnja ženska biti sposobna ohraniti trezno glavo in samospoštovanje. Drugače lahko kaj hitro zapade v kakšno krizo identitete (glej Croissant, 1992: 42).

Takšna emocionalna obremenitev žensk v družini se kaže kot posledica preteklega in še vedno prisotnega tradicionalnega krščanskega pojmovanja vloge žensk kot čutečih, toplih, ljubeznivih, pomirjujočih, skrbnih ipd. – skratka žensk kot bitij koncentrirane čustvenosti – »suženj čustev (glej Jogan, 1990: 114).«

13. SKLEPI

Glede na vsa predstavljena gradiva in v njih sprejeta stališča lahko potrdim svojo začetno hipotezo, da je krščanska religija imela v preteklosti veliko vpliva na razvoj ženskih pravic in omejeno žensko dostojanstvo v družbi. To je na nek način še vedno prisotno v katoliški cerkvi, s tem pa posredno tudi preko nenehne reprodukcije ponotranjenih tradicionalnih krščanskih vrednot tudi v širši družbi in z različno intenzivnostjo na posameznih področjih delovanja in družbe.

Katoliška cerkev je kot urejevalna institucija odigrala ključno vlogo v zahodni civilizaciji pri utrjevanju in reproduciranju hierarhije med spoloma (glej Jogan, 2001: 125).

Veliko krivdo pa lahko pridamo tudi napačni interpretaciji 24. vrstice prve Mojzesove knjige: »Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta eno meso.« Saj je vsepovsod premalo poudarka na zadnjih štirih besedah.

Katoliška cerkev je postala velika institucija z razvejano hierarhijo. Postala je tudi institucija oblasti, zato je pogosto izgubljala stik s Jezusovim izvornim naukom. Jezus ni učil o privilegijih in položajih. Posvetna oblast bi morala slediti njegovemu nauku in v svojem delovanju upoštevati božje zakone. Zgodilo pa se je, da je cerkvena oblast začela živeti po posvetnih zakonih in pozabila na bistvo Jezusovega učenja.

Nesporno je, da ne moremo govoriti o vrnitvi v preteklost, ki je nismo več navajeni, o ženski ob ognjišču, popolnoma odvisni od moškega, ki jo zanimajo le lonci. Življenjski pogoji in način življenja so v današnjem času popolnoma drugačni kot v preteklosti. Ne moremo govoriti o maščevanju ženske za stoletja sužnosti z namenom, da bi nadvladala moškega. Toda, moški so dolžni ženski izkazovati spoštovanje, kot jim ga je izkazoval Jezus. Seveda na način, ki ustreza našemu času in okoliščinam.

Druga hipoteza je prav tako pravilna, saj glavna vloga ženske v sedanjosti izhaja iz krščanstva, biti dobra mati. Celotna ideologija materinstva je podrejena katoliški veri in njeni organizaciji vsakdanjosti. Saj materinsko vlogo pojmuje kot dolžnost in ne kot izbiro (glej Leskošek, 2002: 251).

In še dandanes je zaznati, da tudi ženske same sebe vrednotijo glede na število otrok. Večina današnjih žensk si še danes ne predstavlja, da otrok ne bi imele, saj tako ne bi izpolnile svojega poslanstva na zemlji.

»Katoliška cerkev je za vsako nevarnostjo videla Hudiča in ženska je vse bolj postajala utelešenje njegove pomočnice (Kristan, 2005: 103).«

V človeški družbi obstaja nekakšna zakonitost, ki se kaže v obliki samoohranitvenega ravnanja nosilcev oblasti. Pred izzivi drugačnosti se je mogoče braniti na več načinov, toda rezultati so ponavadi podobni - pri ljudeh so vidna občutja strahu in ogroženosti - in obstoječa oblast se ponudi za "odrešenika". Ravno tako je počela (in še počne) moška oblast, ki je prepričevala ljudi v manjvrednost žensk in nezmožnost njenega političnega vodenja. Vse to je pripeljalo do primarnosti in večvrednosti moškega spola.

Danes je v Cerkvi veliko pozivov k miru in ljubezni do bližnjega. Čas bi bil, da bi se ta ljubezen pokazala v ljubezni moških, papeža in drugih cerkvenih dostojanstvenikov do ženske. Pa ne individualno, ampak kolektivno, da bi se institucija Cerkev odprla ženskam in se začela do nas obnašati drugače.

Presegli smo začetni feminizem, ki je bil zelo tog v svojih trditvah. Priznati pa moramo, da je globoko zaznamoval naše vedenje in naš način razmišljanja. S pristnim iskanjem moramo ponovno odkriti pravi smisel vloge postmoderne ženske in se znebiti vseh starih stereotipov, ki nas v tem procesu ovirajo. Pri emancipaciji ne gre za poceni izenačevanje z moškim, ampak za nekaj več: za sprejemanje sebe kot ženske v svoji drugačnosti in enkratnosti.

Hipotezo, ki pravi, da se pogled na vlogo ženske počasi spreminja in prilagaja današnjim razmeram v družbi lahko potrdim glede na naše stanje v družbi s posebnim poudarkoma na zelo počasi. Zavedati se je treba, da se je odnos Cerkve do vloge ženske razvijal tisočletja in nemogoče je, da bi ga na hitro izkoreninili. Cerkev temelji na tradiciji in se je močno oklepa. Ampak glede na to, da primanjkuje duhovnikov, da je večina vernic žensk in da je že premik, da so lahko ženske katehetinje in učijo verouk, bo počasi morala popustiti.

Naj zaključim optimistično z besedami Ivana Štuhca: »Prepričan sem, da se bo marsikatera disciplinska zakonodaja spremenila s tem, ko bodo tudi ženske v cerkvi rekle dragi gospodje, tudi me želimo kaj povedati!«

14. VIRI IN LITERATURA

1. Anderson, P. S. (1998). *A feminist philosophy of religion: the rationality and myths of religious belief*. Oxford: Blackwell publishers.
2. Antić, Milica G.(2002); *Drobni problemi so pomembni*, Naša žena, 7: 6.
3. Badion, Alen (1998); *Sveti Pavel, Utemeljitev univerzalnosti*. Analecta, Ljubljana.
4. Bergstrand G. (1996): *Prostori moškosti, Osem esejev o odnosih med spoloma, starševstvu in moškosti*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
5. Heinemann, Ranke Uta (1992): *Katoliška cerkev in spolnost*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
6. Heinemann, Ranke Uta (1994): *Putting Away Childish Things: the Virgin Birth, the Empty Tomb and Other Fairy Tales You Don't Need to Believe to Have a Living Faith*. HarperCollins Publishers. New York.
7. *Katekizem katoliške cerkve* (1993). Slovenska škofovska konferenca, Ljubljana.
8. Cantalamessa, Raniero (2003); *Marija, ogledalo cerkve; Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov*, Ljubljana.
9. Chodorow, Nancy (2001): »*Family Structure and Terminate Personality*«. V: Darlene M. Juschka (ur): *Feminism in the study of religion*. Continuum, London, New York, str.81-1005.
10. Croissant, Jo (1998): *Ženska duhovniško srce*; Ljubljana; Župnijski urad Ljubljana-Dravljje.
11. De Beauvoir, S (1999-2000): *Drugi spol 1 in 2*, Delta, Ljubljana.
12. Duda, S. in Pusch, L. F. (1995): *Nore ženske*. Krtina, Ljubljana.
13. *Evangelij življenja*, 3.3.2006, <http://www.uem-rs.si/slo/publikacije/papez/22.html>.
14. Fauerbach, Ludwig (1982): *Bistvo krščanstva*; Slovenska Matica, Ljubljana.
15. Grisogono, Vedrana (2002); *Ženske v lokalni politiki, Drobni problemi so pomembni*, Naša žena, 7:6-8.
16. Harcet, Marjana (2004); *Pismo škofom o sodelovanju med moškim in žensko v cerkvi in v svetu*; str.99-105; Delta10, št. 3 – 4, Ljubljana.
17. Horvat, Tina (2005): *Vse junakinje so pravzaprav pasivke. Vse spijo*. Ona (priloga Dela, 9. 8. 2005).
18. Hribar, T., *Slovenci smo bližje Budi kot Mojzesu*, 26. 5. 2005, <http://www.mladina.si/mednik/200123/clanek/hribar/index.print.html-12>.
19. *Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma* (1994), Ognjišče, Ljubljana.

20. Joannes, Paulus (1989). *Apostolsko pismo o dostojanstvu žene. Mulieris dignitatem: o dostojanstvu in poklicanosti žene v Marijinem letu*. Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije.
21. Joannes, Paulus (1996). *Poročilo Svetega sedeža za IV. konferenco o ženskah. V Mednarodnem letu žensk*. Ljubljana: Družina. (Cerkveni dokument;str.62).
22. Jogan, Maca (1986): *Ženska, cerkev in družina*. Delavska enotnost. Ljubljana.
23. Jogan, Maca (2001): *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
24. Kerševan Marko (ur.) (2006):*Protestantizem, slovenska identiteta in združujoča se Evropa*.Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana.
25. Košiček, Marijan, Tea (1982): *Spolnost skozi stoletja*. Cankarjeva založba. Ljubljana.
26. Kozinc, Nina (1996): *Papež in drugi spol*. Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko. Ljubljana.
27. Kristan, Zdenka (2005): *Materinski mit: Kultura, psihoanaliza, spolna razlika*, Ljubljana, Delta.
28. Küng, Hans (2004): *Katoliška cerkev: kratka zgodovina*. Sophia, Ljubljana.
29. Kvarternik, Peter (2003): »Katehetski poudarki v Sklepnem dokumentu (PZ)«. Cerkev v sedanjem svetu, 37, 3-4, str.68-72.
30. Mazzucco, C. (1989): »*E fui fatta maschio*«, Casa Editrice Le Lettere, Firenze.
31. Menzel Marianne (1998): *Velike ženske v zgodovini: monarhinje in vladarice, umetnice, pesnice in pisateljice, svetnice, znanstvenice, ženske v politiki*. Radovljica: Didakta.
32. Metod Benedik (1989): *Papeži od Petra do Janeza Pavla II., Mohorjeva družba*,Ljubljana.
33. Midali, M. (1998):*Uomini e donne nella società e nella Chiesa*, v: Teologia pastorale fondamentale, Università Pontificia Salesiana, Roma.
34. Moi, Toril (1999): *Politika spola /teksta*. Labirinti, Ljubljana.
35. Nežič J. (1992); *Moški in ženska iz obličja v obličje*, v :BV 52.
36. *Prvi Mojzesovi knjigi*, 2, str.18-25.
37. Rose, Susan D. (2001): »*Christian Fundamentalism: Patriarchy, Sexuality, and Human Rights*«. V: Courtney W. Howland (ur.): Religious fundamentalism and human rights.Palgrave, New York, str. 3-8.
38. Schauber, V., Schindler, M. (1995); *Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan v letu*; Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
39. Slovensko javno mnenje 1998: *Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji*, 1.3.2006, <http://nesstar2.adp.fdv.uni-lj.si:8080/webview/index.jsp>.

40. Smrke, Marjan (1996): *Religija in politika*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
41. Smrke, Marjan (2000): *Svetovne religije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
42. *Sporočilo Drugega vatikanskega koncila* (Koncilska poslanica ženskam, 8. december 1965).
43. Stone, Merlin (1976): *When God Was a Woman*. A Harvest Book. Orlando.
44. Sveto pismo Stare in Nove zaveze. (1997) Slovenski standardni prevod. Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana.
45. Štuhec, I. (1996): *Ko očetje odpovedo, v: Strpnost iz ljubezni, Zbornik predavanj s teološkega tečaja*, Skupnost katoliške mladine, Ljubljana.
46. Štuhec, I.(1995): *Moža in ženo ju je ustvaril, v: Sestavljanje raztrršenosti, Zbornik predavanj s teološkega natečaja*, Skupnost katoliške mladine, Ljubljana.
47. ur. Snój Jože (1992) ; *Zgodovina krščanstva*; DZS, Ljubljana.
48. Valenčič, Rafko (1997); *Priprava nazakon*. Družina, Ljubljana.
49. Valerio, A., Femminismo (1990), v: *Nuovo dizionario di teologia morale, a cura di F. Compagnoni*; Gianino Piana, Salvatore Privitera, Edizioni San Paolo, Roma.
50. Volasko Tratnik, Marjeta (1994); *Ženske in Cerkev, Razgledi*, Ljubljana.
51. Volasko Tratnik, Marjeta in Košir Matevž (1995): *Čarovnice; Predstave, procesi, pregoni v evropskih in slovenskih deželah*; Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
52. Zarri, A., Donna (1973) v : *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, diretto da L. Rossi, A. Valsecchi, Edizioni Paoline, Roma.
53. Železnik, Neva (2005); *Kako (ne)enakopravne smo Slovenke, Ženske na stranskem tiru*, Naša žena, 3:8-10.
54. Žerovnik, Angelca (18.8.2003); *Ne smemo postati evropski kupleraj!*, Mladina.

15. PRILOGE

15.1 PRILOGA A: Raziskave Slovensko javno mnenje

KATERI VERSKI SKUPNOSTI PRIPADATE SEDAJ, * cerkvi in verskim organizacijam Crosstabulation

Count		cerkvi in verskim organizacijam						Total
		popolnoma zaupam	precej zaupam	bolj malo zaupam	zelo malo zaupam	sploh ne zaupam	ne vem	
KATERI	rimokatoliski	44	161	226	111	120	50	712
VERSKI	evangelicanski	1	3	4	1	4	1	14
SKUPNOSTI	pravoslavni	2	2	2	4	3	1	14
PRIPADATE	drugi krscanski verski skupnosti	1	2	2	1	1		7
SEDAJ,	islamski skupnosti	1	1	2	1	2		7
	drugi nekrscanski verski skupnosti		1			1		2
	nobeni verski skupnosti		6	45	38	132	16	237
	ne vem		1	3				4
	brez odgovora			4	2	1	2	9
Total		49	177	288	158	264	70	1006

TABELA 1

Vir: Raziskava, Slovensko javno mnenje 981, LETO 1998; Naslov: Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji.

SPOL * cerkvi in verskim organizacijam Crosstabulation

Count		cerkvi in verskim organizacijam						Total
		popolnoma zaupam	precej zaupam	bolj malo zaupam	zelo malo zaupam	sploh ne zaupam	ne vem	
SPOL	moski	23	83	140	84	139	21	490
	zenski	26	94	148	74	125	49	516
Total		49	177	288	158	264	70	1006

TABELA 2

Vir: Raziskava, Slovensko javno mnenje 981, LETO 1998; Naslov: Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji.

SPOL * NALOGA MOZA V ZAKONU JE, DA SLUZI DENAR, Crosstabulation

Count		NALOGA MOZA V ZAKONU JE, DA SLUZI DENAR,						Total
		mocno soglasam	soglasam	niti soglasam, niti ne soglasam	ne soglasam	mocno ne soglasam	ne vem	
SPOL	moski	60	116	85	179	46	4	490
	zenski	46	77	88	193	106	6	516
Total		106	193	173	372	152	10	1006

TABELA 3

Vir: Raziskava, Slovensko javno mnenje 981, LETO 1998; Naslov: Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji.

Položaj žensk v krščanstvu

KATERI VERSKI SKUPNOSTI PRIPADATE SEDAJ, * NALOGA MOZA V ZAKONU JE, DA SLUZI DENAR, Crosstabulation

Count

		NALOGA MOZA V ZAKONU JE, DA SLUZI DENAR,						Total
		mocno soglasam	soglasam	niti soglasam, niti ne soglasam	ne soglasam	mocno ne soglasam	ne vem	
KATERI	rimokatoliski	83	157	128	244	93	7	712
VERSKI	evangelicanski		5	4	4	1		14
SKUPNOSTI	pravoslavni	3	3	2	2	4		14
PRIPADATE	drugi krscanski verski skupnosti		1	2	4			7
SEDAJ,	islamski skupnosti		3	1	2		1	7
	drugi nekrcanski verski skupnosti	1		1				2
	nobeni verski skupnosti	18	22	33	109	54	1	237
	ne vem	1			2		1	4
	brez odgovora		2	2	5			9
Total		106	193	173	372	152	10	1006

TABELA 4

Vir: Raziskava, Slovensko javno mnenje 981, LETO 1998; Naslov: Mednarodna raziskava o neenakosti in religiji.

SPOL * VLOGA Crosstabulation

Count

		VLOGA					Total
		mati, vzgojiteljica	žena	gospodinja	glava v dužini	drugo	
SPOL	ž	66	2	10	6	2	86
	m	26		4	2	2	34
Total		92	2	14	8	4	120

TABELA 5

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

SPOL * VERA Crosstabulation

Count

		VERA		Total
		rimokatolik	ateist	
SPOL	ž	60	26	86
	m	18	16	34
Total		78	42	120

TABELA 6

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

SPOL * POLOŽAJ Crosstabulation

Count		POLOŽAJ		Total
		da	ne	
SPOL	ž	68	18	86
	m	22	12	34
Total		90	30	120

TABELA 7

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

SPOL * DUHOVNIC Crosstabulation

Count		DUHOVNIC			Total
		da	ne	ne vem	
SPOL	ž	66	16	4	86
	m	28	4	2	34
Total		94	20	6	120

TABELA 8

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

SPOL * VPLIV Crosstabulation

Count		VPLIV					Total	
		včasih zelo močan, sedaj se zmanjšuje	srednje močno	šibak vpliv	ga sploh ni	ne vem		drugo
SPOL	ž	60	6		14	4	2	86
	m	22	4	4		2	2	34
Total		82	10	4	14	6	4	120

TABELA 9

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

SPOL * PODREJEN Crosstabulation

Count		PODREJEN				Total
		da	ne	ne vem	oboje	
SPOL	ž	30	38	4	14	86
	m	12	12	2	8	34
Total		42	50	6	22	120

TABELA 10

Vir: Anketa izvedena naključno 2005/2006.

15.2 PRILOGA B: Anketni vprašalnik

Sem Barbara Mikuš, absolventka Fakultete za družbene vede. V diplomski nalogi z naslovom Položaj žensk v krščanstvu se bom osredotočila na vprašanja, ki se dotikajo krščanskega odnosa do žensk.

Rada bi tudi s pomočjo primarno dobljenih podatkov preverila svoje hipoteze, zato Vas lepo prosim, da mi odgovorite na spodaj navedena vprašanja.

Anketa bo uporabljena zgolj za ta namen in je anonimna.

1. STAROST:

2. SPOL: m   ž

3. IZOBRAZBA:

4. PRIPADNOST KATERI OD RELIGIJ:

5a. Ali se vam zdi, da so ženske v podrejenem položaju, npr, imajo manj pravic, manjše možnosti za zaposlitev, slabše plače, ...v primerjavi z moškimi?

5b. Zakaj so bile, če so sploh bile, ženske vedno v podrejenem položaju v primerjavi z moškimi?

6. Katera je po vašem mnenju osnovna vloga ženske v krščanstvu?

7. Kako močan je za Vas vpliv krščanstva na razvoj pravic žensk, odnos do njih in njihove popolne enakopravnosti SEDAJ IN V PRETEKLOSTI? (razlike)

8. Bi ženske, po vašem mnenju, lahko bile katoliške duhovnice? Zakaj ne? Če da, zakaj torej nimajo te možnosti?

9. Menite, da so ženske delno ponotranjile svoj podrejeni status in morda zaradi tega sploh nimajo občutka manjvrednosti oziroma manjših možnosti ali pa podrejeni status izhaja iz različno ovrednotenih vlog med spoloma?

10. Vidite kakšno možnost, da se bo tudi Cerkev delno modernizirala in prišla v korak s časom, zapustila konzervativno mišljenje ter priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam ter jim dala v prihodnosti enake možnosti? Da krščanstvo ne bo več mačistično, ampak enakopravno usmerjeno.

15.3 PRILOGA C: Intervjuja

I. Intervju z doc. dr. Marjano Harcet, predavateljico na Teološki fakulteti v Mariboru. Maribor, 10. 2. 2006.

1. Kakšen je po vašem mnenju osnovni pomen ženske v krščanstvu?

»Menim da je težko določiti 'osnovni pomen' ženske v krščanstvu. Če pa vendar govorimo o pomenih glede na predpisane vloge, ugotovimo da pomen ni en in/ali enoten. Medtem ko so ženske ob nastopu krščanstva imele vlogo prvih glasnic o Kristusovem vstajenju in so v svojih domovih gostile prve krščanske skupnosti, je kasneje pod vplivom (nadaljevanja) patriarhalne tradicije, njihova vloga vse bolj slabila in postajala vse bolj omejena na domača ognjišča in samostanske zidove. Tako se je vse bolj poudarjalo žensko biološko določenost ter njeno vlogo žene in matere, v določeni meri pa se jo je izključilo iz domene javnega, kjer so svoje pozicije zavzemali in krepili moški.

Pod vplivom srednjeveške filozofije in metafizične logike istega je ženska ostala obravnavana kot drugi (s)pol. Kot takšna ženska ni mogla imeti mesta drugje kot v zaprtosti doma, kjer je duhovno in telesno skrbela za svojega moža in otroke, ni pa se mogla razvijati kot avtonomen subjekt. Služila je zgolj kot zrcalo, ki je odsevalo moža. (Več o tem piše Virginia Woolf, mislim da v Lastni sobi.) Zaradi vzpostavljenega reda univerzalnosti, v katerem je univerzalno predstavljal moški (poleg tega je to bil bel in zahodni moški - White Anglosaxone Single), je bila ženska izločena in opredeljena kot drugo.

Vloga matere in žene je vse do danes ostala temeljna za ženske (kristjanke), vendar bi po mojem mnenju bilo zgrešeno reči, da je to minorna vloga glede na pomen, ki ga v krščanstvu ima družina. Pač pa je ženska še vedno pogojena z metafizičnim pogledom nanjo, ki ji vloge pripisuje glede na lastnosti, ki naj bi izvirale iz njene biološke različnosti od moškega. Toda osnovni problem ni v sami določitvi (različnih) vlog ženskam in moškim. Težava je v tem, da se te vloge različno vrednoti. Šele s spremembo mišljenja, ki dovoljuje takšno (nepravično) vrednotenje bo spolna dihotomija presežena.«

2. Kako močan je za vas vpliv krščanstva na razvoj pravic žensk, odnosa do njih in njihove popolne enakopravnosti SEDAJ IN V PRETEKLOSTI? (razlike)

»Vprašati se moramo kaj je novost, ki jo je krščanstvo prineslo in kako je ta vplivala na vlogo žensk. Kakšne spremembe so se vzpostavile glede na Staro zavezo? Ali je za Novo zavezo in njen odnos do žensk odločilna zapoved ljubezni ali pogled apostola Pavla na žensko? So odločilni evangeliji ali nauk Cerkvениh očetov?

Glede na to kaj sprejmemo za izhodišče lahko (različno) odgovorimo ali je krščanstvo v preteklosti prispevalo ali zaviralo pridobitev (moškimi) enakopravnega statusa žensk. Vsekakor pa menim, da je krščanstvo ne glede na to imelo odločilno vlogo pri konstituiranju pravic žensk: če že ne zaradi krščanstvu lastnega temeljnega sporočila zapovedi ljubezni, pa je ravno zaradi teh egalitarnih nastavkov (notranjih veri) povzročilo subverzijo obstoječih konceptov na katerih je temeljila določitev spolnih vlog. Z drugimi besedami povedano: krščanstvo kot religija, ki temelji na zapovedi ljubezni je kljub svojim odstopanjem od le tega v odnosu do žensk in pa tudi zaradi odstopanj od tega temeljnega načela, omogočilo temelj na osnovi katerega se je razvilo razumevanje človekovih pravic (žensk) kot takih. Enako velja za današnji čas. Pravice ki so ženskam podeljene in tiste za katere smo ženske prikrajšane, spoznavamo preko že obstoječih konceptov in obstoječih vlog. Prepričanje da obstaja idealen čas, ko bodo vse pravice dosežene (in ne glede na to o kateri deprivilegirani skupini ljudi govorimo), je utopično, saj se vedno znova pojavljajo novi izzivi in nove potrebe. (Kot primer naj omenim samo kondome – RKC nasprotuje uporabi kontracepcijskih sredstev in to najpogosteje v škodo žensk, vendar si pred stoletji ženske niso mogle niti predstavljati, da bi si prizadevale za pravico do kontracepcije. Seveda tu mislim na pravico, ki jo svojim vernikom/vernicam odreka RKC.)«

3. Zakaj so bile ženske vedno v podrejenem položaju v primerjavi z moškimi?

»Zaradi izvirnega greha. Zaradi biološke determiniranosti in z njo povezane ženskam pripisane 'šibkosti'. Zaradi človeške potrebe vrednotenja glede na univerzalno, kar je za seboj potegnilo hierarhizacijo vseh aspektov življenja. (Glej zgoraj podčrtano.)«

4. Bi ženske, po vašem mnenju, lahko bile katoliške duhovnice? Zakaj ne? Če da, zakaj torej v RKC nimajo te možnosti?

»Po mojem mnenju da. Ker kot je omenil prof. Drago K. Ocvirk v nekem intervjuju za Dnevnik tudi sama ne vidim nobenega teološkega razloga, zakaj ne. Zakaj nimajo te možnosti v RKC? Zato ker je RKC konzervativna institucija. S konzervativnostjo tu ne mislim na negativne konotacije, ki so sicer pripisane temu pojmu, ampak na konzervativnost kot tako – na težnjo po ohranjanju stanja kakršno je. Žensko duhovništvo pa bi strukturo Cerkev v celoti spremenilo in jo najbrž postavilo pred neke nove izzive.«

5. Menite, da so ženske delno ponotranjile svoj podrejeni status in morda zaradi tega sploh nimajo občutka manjvrednosti oziroma manjših možnosti v odnosom s krščanstvom?

»Ponotranjenje podrejenega statusa je sicer možno, vendar je teza, da zato nimajo občutka manjvrednosti zgrešena. Bi ga morale imeti? Zakaj? Zato ker jim (nam) je nekdo pripisal neko vlogo? Menim, da je dobro, da nam (mi) moja različnost od moških ne povzroča občutka manjvrednosti. Šele s tem se preseže uveljavljanje ženske v odnosu do moškega in doseže vzpostavljanje lastne subjektivnosti, vzpostavljanje lastne identitete. V tem smislu soglašam z Luce Irigaray, ki zagovarja tezo, da je ženska nezvedljiva na moško in da si zato ne bi smela prizadevati, da bi postala kot moški, temveč bi morala težiti k temu, da se konstituira kot drugačen avtonomni subjekt.«

6. Vidite kakšno možnost, da se bo tudi Cerkev delno modernizirala in prišla v korak s časom, zapustila konzervativno mišljenje ter priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam ter jim dala v prihodnosti enake možnosti? Da krščanstvo ne bo več mačistično ampak enakopravno usmerjeno.

»Cerkev je v času pontifikata Janeza Pavla II. 'priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam'. Janez Pavel II. v Poročilu Svetega sedeža za IV. konferenco o ženskah poudaril, da Cerkev danes obžaluje in priznava, da nosi določeno objektivno odgovornost za nepriznavanje dostojanstva žensk tudi Cerkev. Pravi, da smo žal dediči preteklosti in okoliščin, ki so v vseh časih in na različne načine oteževale življenjsko pot žene. Njeno dostojanstvo je bilo nepriznано, prednosti popačene, pogosto je bila izrinjena na rob življenja in celo ponižana v deklo. (PŽ 3)

Ta izjava kaže na to, da si Cerkev danes prizadeva za priznavanje dostojanstva žensk, vendar pričakovati, da bo to sovpadalo s pogledom aktivističnih in določenih feminističnih pogledov na ženske je iluzorno. Kljub temu pa verjamem, da je preoblikovanje obstoječih konceptov možno, če na ženske gledamo v skladu z omenjeno evangeljsko zapovedjo ljubezni, saj ta presega nasilne koncepte, ki jim je tudi Cerkev nemalokrat podlegla.«

II. Povzetek intervjuja z doc. dr. Marjanom Smrketom, predavateljem na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Ljubljana, 15. 11. 2005.

1. Kakšen je po vašem mnenju osnovni pomen ženske v krščanstvu?

»Krščanstvo je eden največjih, najvztrajnejših vplivov, je konstanten. Sicer se razlikuje po intenzivnosti, ki je odvisna od obdobja do obdobja.

Izhaja iz obdobja večvrednosti moških oziroma cenjenja fizične moči, ki so jo imeli moški več kot ženske. Zato so se legitimizirali patriarhalni odnosi.

Izvor: Krščanstvo je nastal kot svetovna religija v času moške dominacije – pomen fizične moči. Kar je razvidno že iz same besede femina – ženska, ki ima manj vere.

Vsaka delitev krščanstva pa je vključevala vprašanja položaja žensk, najbolj pomembno za položaj žensk je reformacijsko gibanje, ki je privedlo do drugačnega obdobja žensk.«

2. Kako močan je za vas vpliv krščanstva na razvoj pravic žensk, odnosa do njih in njihove popolne enakopravnosti SEDAJ IN V PRETEKLOSTI? (razlike)

»Starejši duhovniki in tudi kakšen mlajši, ne govorijo o ženskah, ampak o ženi. Žena ima vlogo v družini in postane pomembna šele s tem, ko postane mati.«

3. Zakaj so bile ženske vedno v podrejenem položaju v primerjavi z moškimi?

»Izvirni greh je mit, ki vsebuje ženski nenaklonjeno ideologijo.«

4. in 6. Bi ženske, po vašem mnenju, lahko bile katoliške duhovnice? Zakaj ne? Če da, zakaj torej v RKC nimajo te možnosti?

Vidite kakšno možnost, da se bo tudi Cerkev delno modernizirala in prišla v korak s časom, zapustila konzervativno mišljenje ter priznala, da je delala v zgodovini napake in krivice ženskam ter jim dala v prihodnosti enake možnosti? Da krščanstvo ne bo več mačistično ampak enakopravno usmerjeno.

»So številne sociološke sile, ki silijo katoliško cerkev v to t.i. modernizacijo npr. kriza katoliškega-duhovniškega poklica.

Sicer je to zadnja, skrajna odločitev. Spreminja se s tem, da so ženske lahko že katehetinje. Vendar duhovnice ne.

Prej je možno, da bodo sprejeli, da lahko duhovniški poklic opravlja vzoren zakonski mož. Kar je seveda odvisno tudi od posamezne smeri krščanstva. Npr. ponekod so lahko ženske celo škofinje.«